

Хмельницький національний університет
Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра слов'янської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
Магістр

Галузь знань 03 Гуманітарні науки
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.033 Слов'янські мови і літератури (переклад
включно),
перша – польська

на тему: Фразеологізми та їх значення для вивчення польської мови як
іноземної

Шифр КРФППм.016478.01.12.00

студентки II курсу групи ФППм-22-1 _____ Мар'яни БОДНАРЧУК
Підпис, дата

Керівник _____ Марія МАЦЬКОВИЧ
Підпис, дата

До захисту допускаю:

Завкафедри слов'янської філології _____ Неля ПОДЛЕВСЬКА
Підпис, дата

Хмельницький, 2023

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет	гуманітарно-педагогічний
Кафедра	слов'янської філології
Освітній рівень	магістр
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	Слов'янські мови і літератури (переклад включно), перша – польська
Освітня програма	освітньо-професійна

„ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри слов'янської філології

_____ (Неля ПОДЛЕВСЬКА)

04 жовтня 2022 року

ЗАВДАННЯ на кваліфікаційну роботу БОДНАРЧУК МАР'ЯНИ ПЕТРІВНИ

1. Тема роботи «Фразеологізми та їх значення для вивчення польської мови як іноземної»

затверджена на засіданні кафедри слов'янської філології 17 червня 2022 року, протокол №14.

2. Термін подачі студентом завершеної роботи – грудень 2023 року.

3. Вихідні дані роботи:

Однією з важливих складових будь-якої мови є фразеологія, що визначається як система фразеологічних одиниць, або фразеологізмів, що включають у себе стійкі вирази, власне фразеологізми та ідіоми. Поняття фразеології в мовознавстві охоплює значну кількість структурних та семантичних аспектів, що визначають її унікальність та роль у мовленнєвому процесі. У контексті вивчення польської мови як іноземної, аналіз фразеології стає необхідним етапом формування мовної компетенції студентів, адже фразеологізми володіють особливою граматичною та стилістичною значущістю, розширюючи лексичний запас та збагачуючи комунікативні навички. У цьому контексті, розгляд основних понять і визначень фразеології, а також її роль у процесі вивчення польської мови іноземцями є важливою передумовою для розуміння й аналізу фразеологічного складу мови, що сприяє ефективному використанню цього компонента в навчальному процесі.

Фразеологія, як окрема галузь мовознавства, зосереджується на вивченні сталих зворотів та виразів, які набувають специфічного значення внаслідок їхньої цілісності та неподільності. Визначення фразеологічних одиниць включає у себе не лише їхню лексичну структуру, а й семантичні відмінності, властиві тільки цьому класу виразів. У контексті іноземного вивчення польської мови, особлива увага приділяється вивченню фразеологічних одиниць, які можуть виявитися складними для розуміння іноземцями через їхню особливу культурну та історичну специфіку.

Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік підлеглих розробці питань): – обґрунтувати актуальність вивчення фразеологізмів у процесі навчання польської мови іноземців;

- розглянути поняття «фразеологізм»;
- проаналізувати основні теорії фразеології та їх застосування у польській мові;
- визначити роль фразеологізмів у формуванні мовленнєвої компетенції іноземців;
- розглянути класифікацію фразеологізмів у польській мові;
- виявити специфічні риси польських фразеологізмів, які важко усвідомлюються іноземцями;
- огляд сучасних педагогічних підходів у навчанні іноземців;
- дослідити вплив контексту на розуміння та вживання фразеологізмів;
- дослідити семантичні особливості та вживання фразеологізмів в різних контекстах.

6. Консультанти по роботі із вказівкою розділів, які їх стосуються			
Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання отримав
	НЕМАЄ		

7. Дата видачі завдання – 04 жовтня 2022 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН			
<i>№ з/ч</i>	<i>Найменування етапів кваліфікаційної роботи</i>	<i>Термін виконання етапів роботи</i>	<i>Примітка</i>
1.	Обрання теми кваліфікаційної роботи	Вересень 2022 року	
2.	Опрацювання наукової літератури з теми дослідження	Вересень-жовтень 2022 року	
3.	Збирання матеріалу, його первинна наукова інтерпретація	Вересень–листопад 2022 року	
4.	Написання першого розділу дипломної роботи	Грудень 2022 – березень 2023 року	
5.	Апробування результатів дослідження шляхом здійснення публікації в збірнику наукових праць та участі в конференціях	Листопад–грудень 2023 року	
6.	Написання другого розділу кваліфікаційної роботи	Квітень – червень 2023 року	
7.	Написання третього розділу кваліфікаційної роботи	Серпень – жовтень 2023 року	
9.	Написання «чорнового варіанту» дипломної роботи	До листопада 2023 року	
10.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	14 листопада 2023 року	
11.	Остаточне завершення кваліфікаційної роботи	Грудень 2023 року	
12.	Подача кваліфікаційної роботи на кафедру і її захист	Грудень 2023 року	

Магістрант _____

Мар'яна БОДНАРЧУК

Керівник роботи _____

Марія МАЦЬКОВИЧ

Анотація

Тема роботи: **«Фразеологізми та їх значення для вивчення польської мови як іноземної»**

Автор – Боднарчук М.П.

Науковий керівник – Мацькович М.Р.

Обсяг кваліфікаційної роботи – 72 сторінки основного тексту.

Робота містить 84 джерела посилання (зокрема 40 – польською мовою).

Ключові слова: *фразеологія, фразеологізми, фразеологічні звороти, ідіома, паремія, крилаті слова, фразеологічна одиниця, фразеологічні зв'язки.*

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню ряду важливих аспектів, пов'язаних із перекладом фразеологізмів з польської на українську мову, вивченню структурних та граматичних відмінностей між ними, які виникають у процесі вивчення польської мови як іноземної. .

Актуальність кваліфікаційної роботи зумовили: зростання зацікавленості до вивчення польської мови як іноземної, вивчення польської мови набуває активності, а з нею і вивчення фразеологізмів, які є важливим аспектом мовної компетенції, знання фразеологізмів допомагають іноземцям краще розуміти культурні особливості та традиції Польщі, що сприяє формуванню культурної компетенції.

Меті підпорядковується вирішення завдань: аналіз фразеологічних одиниць польської мови: дослідити різноманітність та структурні особливості фразеологічних одиниць в польській мові, враховуючи їхні походження, будову та семантичні відносини; вивчення ролі фразеологізмів у процесі вивчення польської мови як іноземної: дослідити, як фразеологічні одиниці впливають на сприйняття та розуміння іноземцями польської мови, а також як вони сприяють у навчанні та практиці мовлення; визначення культурної значущості фразеологізмів: розкрити культурні аспекти фразеології польської мови та їхню роль у формуванні культурної компетенції іноземних студентів; оцінка впливу фразеологічних одиниць на розвиток мовної компетенції: дослідити, як використання фразеологізмів сприяє формуванню мовної компетенції та розвитку комунікативних навичок іноземних студентів.

Об'єктом дослідження виступають фразеологічні одиниці польської мови.

У процесі дослідження встановлено, що вивчення фразеологізмів у процесі оволодіння польською мовою, має велике значення, оскільки, допомагає дослідити лексичну наповнюваність мови. Знання фразеології полегшує розуміння мови для носіїв мови та вивчення мови для іноземців. Без розуміння фразеологізмів може виникнути непорозуміння або неправильне тлумачення мовленнєвих конструкцій. Багато фразеологізмів мають коріння в культурі та історії. Вони можуть відображати традиції, спосіб мислення та інші аспекти життя певного народу. Використання таких виразів дозволяє виражати не лише мовленнєві аспекти, але й культурний контекст.

Перспективу дослідження вбачаємо у вивченні нових підходів до викладання фразеології у польському мовознавстві.

Автор

підпис автора і дата подання роботи до захисту

ЗМІСТ

Вступ.....	7
1. Теоретичні аспекти фразеологізмів.....	12
1.1. Основні поняття та визначення у фразеології.....	12
1.2. Класифікація фразеологізмів.....	16
1.3. Фразеологія в структурі мови.....	26
1.4. Інтерес мовознавців до фразеології.....	30
2. Вивчення польської мови як іноземної.....	34
2.1. Особливості вивчення іноземної мови.....	34
2.1.1. Проблеми вивчення фразеологізмів іноземцями.....	34
2.1.2. Методи вивчення фразеології польської мови.....	38
2.2. Роль фразеологізмів у процесі вивчення польської мови.....	41
2.2.1. Фразеологічні аспекти польської культури.....	41
2.2.2. Сприйняття фразеологізмів іноземцями.....	44
2.3. Фразеологія як частина курсу польської мови як іноземної.....	47
2.3.1. Практичний аспект вивчення фразеології.....	47
2.3.2. Застосування фразеологізмів у навчальних матеріалах.....	52
3. Значення фразеологізмів для розвитку мовної компетенції.....	56
3.1. Комунікативна роль фразеологізмів.....	56
3.2. Роль фразеологізмів у формуванні культурної компетенції.....	62
Висновки.....	68
Перелік джерел посилання.....	73

ВСТУП

У сучасному світі, охопленому глобалізацією та міжкультурною взаємодією, вивчення іноземних мов набуває особливої вагомості. Однією з таких мов є польська, яка, відзначаючись своєю багатшаровістю та історичною глибиною, привертає увагу все більшої кількості іноземних студентів. У цьому контексті, вивчення фразеології польської мови стає актуальним завданням, оскільки фразеологічні одиниці, втілені в мовленні, мають значущий вплив на мовний образ та культурну ідентичність.

Фразеологізми — це усталені словосполучення, які функціонують у мові як сталі цілісності. Розуміння їх значення не є результатом знання змісту слів, що входять до складу сполучення. Поєднання слів призводить до того, що вони набувають нового значення. Зв'язки слів характеризуються сталою формальною структурою та певним значенням.

Фразеологізми позначають природні явища та фізичні і психічні характеристики людини. Вони стосуються давніх і сучасних звичаїв, матеріальної культури, а також Біблії та міфології, часто походять з літературних, релігійних чи кінематографічних творів. Сучасні фразеологізми виникають, здебільшого, у певних галузях професійної діяльності і субкультурах, а також свідомо створюються і поширюються через фільми чи рекламу.

Фразеологічні зв'язки урізноманітнюють та збагачують висловлювання, володіють величезними зображувальними можливостями, підсилюють виразність і різнобарвність, а також комунікаційність і вплив сказаного [72, с.17]. Не можемо обійтись без фразеологізмів в повсякденних розмовах, публічних виступах, урочистих промовах чи художніх творах. Вживаємо фразеологізми, бо це додає нашим висловлюванням милозвучності, правильності, експресії, образності [53, с.17]. Без фразеології неможливе знання

жодної мови, в тому числі і польської. Добре володіння мовою може бути лише у випадку, коли людина має великий словниковий запас, а також фразеологічних зв'язків, фразеологізмів.

Значний внесок у дослідженні фразеології зробили як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники. Серед вітчизняних варто виокремити роботи таких, як Авксентьєв Л.Г. [1], Алефіренко М.Ф. [2], Баран Я.А. [6], Демський М.М. [9], Їжакевич Г.П. [15], Пономаренко А.Ю. [25] та ін. Серед польських дослідників цієї теми можна виокремити: В.Коханські [59], А.Левіцкі [64], А.Пайдзіньска [72], С.Скорупка [77], В.Хлебда [48] та ін.

Актуальність кваліфікаційної роботи зумовили: зростання зацікавленості до вивчення польської мови як іноземної, вивчення польської мови набуває активності, а з нею і вивчення фразеологізмів, які є важливим аспектом мовної компетенції, знання фразеологізмів допомагають іноземцям краще розуміти культурні особливості та традиції Польщі, що сприяє формуванню культурної компетенції.

Мета роботи полягає в комплексному аналізі фразеологізмів у контексті польської мови як іноземної, розробку рекомендацій для викладачів та методик вивчення, а також розкриття культурного та комунікативного вимірів фразеології для студентів-іноземців.

Меті підпорядковується вирішення **завдань**:

1) аналіз фразеологічних одиниць польської мови: дослідити різноманітність та структурні особливості фразеологічних одиниць в польській мові, враховуючи їхні походження, будову та семантичні відносини;

2) вивчення ролі фразеологізмів у процесі вивчення польської мови як іноземної: дослідити, як фразеологічні одиниці впливають на сприйняття та розуміння іноземцями польської мови, а також як вони сприяють у навчанні та практиці мовлення;

3) визначення культурної значущості фразеологізмів: розкрити культурні аспекти фразеології польської мови та їхню роль у формуванні культурної компетенції іноземних студентів;

4) оцінка впливу фразеологічних одиниць на розвиток мовної компетенції: дослідити, як використання фразеологізмів сприяє формуванню мовної компетенції та розвитку комунікативних навичок іноземних студентів.

Об'єктом дослідження виступають фразеологічні одиниці польської мови.

Предметом дослідження є взаємодія між фразеологічними одиницями польської мови та процесом їх вивчення іноземцями, які вивчають польську мову. У цьому контексті, предметом аналізу є різноманітні аспекти використання, сприйняття та вивчення фразеологізмів в іноземному середовищі.

Матеріалом дослідження є фразеологічні словники, наукові статті та дослідження на тему: «Фразеологізми», «Значення фразеологізмів для вивчення польської мови як іноземної», «Фразеологізми в навчальних програмах польської мови як іноземної».

Методи дослідження. Для аналізу фактичного матеріалу в роботі застосовано комплексний підхід, що виявляється у використанні таких методів: лінгвістичний аналіз фразеологічних одиниць (для вивчення структури та семантики фразеологічних виразів польської мови, визначення їхніх особливостей та різноманіття); аналіз методів викладання (для ознайомлення з різними методами та підходами до викладання фразеології в контексті іноземного мовлення, враховуючи кращі практики та інновації в цій галузі); лексикографічний аналіз (використано лексикографічні ресурси для вивчення фразеологічних одиниць, а також для аналізу їхнього походження та використання в різних контекстах); культурологічний аналіз (для дослідження культурних відмінностей, які впливають на розуміння та використання фразеологічних висловів у мовленні іноземців). Використання

цих різноманітних методів дало можливість глибоко та комплексно дослідити проблематику фразеології в контексті вивчення польської мови як іноземної, а також розробити практичні рекомендації для вивчення цього аспекту мови.

Наукова новизна. Дослідження має на меті зробити внесок у розуміння ролі фразеології у вивченні іноземцями польської мови, розкрити її культурні відтінки та запропонувати практичні рекомендації для викладачів іноземних мов.

Теоретичне значення отриманих результатів дослідження включає: розширення розуміння фразеології; поглиблення знань у галузі лінгводидактики; розгляд фразеології як невід’ємної частини культурного контексту розкриває особливості мовленнєвого образу нації та сприяє вивченню культурної компетенції; розвиток методів викладання іноземних мов; результати роботи можуть послугувати основою для порівняльного аналізу підходів до вивчення іноземних мов, виявлення спільних та відмінних рис у практиці навчання.

Практичне значення. Результати дослідження можуть мати практичне застосування для викладачів та студентів, які вивчають польську мову як іноземну; можуть стати основою для подальших наукових робіт, спрямованих на вдосконалення методик вивчення іноземних мов, а також на розвиток та впровадження нових підходів до викладання фразеології у польському мовознавстві.

Апробація результатів роботи. Окремі положення кваліфікаційної роботи заслуховувалися на:

— II Міжнародній науково-практичній конференції «Слово в сучасній науковій парадигмі: Євроінтеграційний контекст» (Кропивницький, 2023),

та викладено у статті «Проблеми перекладу фразеологічних одиниць з польської мови на українську», надрукованій у збірнику наукових праць

«Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика»
(Хмельницький, 2023).

Структура. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та переліку джерел посилення (84 позиції).

1.ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

1.1. Основні поняття та визначення у фразеології

Однією з важливих складових будь-якої мови є фразеологія, що визначається як система фразеологічних одиниць, або фразеологізмів, що включають у себе стійкі вирази, власне фразеологізми та ідіоми. Поняття фразеології в мовознавстві охоплює значну кількість структурних та семантичних аспектів, що визначають її унікальність та роль у мовленнєвому процесі. У контексті вивчення польської мови як іноземної, аналіз фразеології стає необхідним етапом формування мовної компетенції студентів, адже фразеологізми володіють особливою граматичною та стилістичною значущістю, розширюючи лексичний запас та збагачуючи комунікативні навички. У цьому контексті, розгляд основних понять і визначень фразеології, а також її роль у процесі вивчення польської мови іноземцями є важливою передумовою для розуміння й аналізу фразеологічного складу мови, що сприяє ефективному використанню цього компонента в навчальному процесі.

Фразеологія, як окрема галузь мовознавства, зосереджується на вивченні сталих зворотів та виразів, які набувають специфічного значення внаслідок їхньої цілісності та неподільності. Визначення фразеологічних одиниць включає у себе не лише їхню лексичну структуру, а й семантичні відмінності, властиві тільки цьому класу виразів. У контексті іноземного вивчення польської мови, особлива увага приділяється вивченню фразеологічних одиниць, які можуть виявитися складними для розуміння іноземцями через їхню особливу культурну та історичну специфіку.

Ключовим аспектом є також розуміння того, як фразеологізми взаємодіють із загальним мовленнєвим контекстом та впливають на сприйняття мови як цілісної системи. Відомості про фразеологію польської мови надають іноземцям можливість не лише правильно використовувати

стійкі вислови, але й ефективно адаптуватися до мовної та культурної реальності польського середовища. Таким чином, дослідження основних понять та визначень у галузі фразеології набуває великого значення для розвитку методик вивчення польської мови як іноземної та підвищення якості навчання в цьому контексті.

Для того, щоб навчати фразеології польської мови, необхідно володіти основною термінологією з цієї галузі.

Фразеологія — розділ мовознавства, який вивчає фразеологічний склад мови в його сучасному стані й історичному розвитку; 2) сукупність фразеологічних одиниць певної мови [59, с.8].

Фразеологія — це (1) розділ мовознавства, який займається аналізом і описом існуючих у мові стійких словосполучень, а також (2) сукупність словосполучень, що зустрічаються в даній мові або в певній сукупності текстів [40, с.8].

Фразеологізми, або фразеологічні звороти — це стійкі сполучення слів, котрі використовуються для називання предметів, ознак, дій. Усі слова, що складають фразеологізм, разом передають одне лексичне значення, часто зовсім не співвідносять зі значенням слів, що його складають [75, с.6].

Фразеологізми, або стійкі сполучення, відрізняються від вільних синтаксичних перш за все тим, що вони в семантичному плані — єдність і виражають, як правило, одне (єдине або розчленоване) поняття. Різниця в семантиці, яка представлена вільними і фразеологічними поєднаннями слів, виявляється особливо яскраво в таких випадках, коли є можливість порівняти омонімічні вільні і фразеологічні словосполучення. Стійкі словосполучення лише зовні нагадують вільні. Вони можуть збігатися з ними за синтаксичною структурою, але не ідентичні їм за семантикою. Фразеологічні

словосполучення слугують, подібно до слів, для вираження поняття. Від слів вони відрізняються своєю різноформленістю [39, с.78].

Ідіома — стійкий, властивий лише даній мові вираз, що незалежно від значення слів у ньому передає єдине поняття й здебільшого дослівно іншими мовами не перекладається [80].

Паремія — це видове позначення малих фольклорних жанрів афористичного спрямування, прислів'їв і приказок. Інколи пареміями також називають інші малі жанри фольклорної прози, наприклад: прикмети, прокльони, вітання, афоризми, побажання, каламбури, тости, загадки, прощання та ін. Паремії вивчає наука пареміографія [32]. Паремією є стійка фразеологічна одиниця, яка являє собою цілісне речення дидактичного змісту [24]. Стійкість, відтворюваність, цілісність значення зближують паремії з фразеологічними одиницями. Паремії, як влучні лаконічні висловлення фольклорного походження, є цінними і концентрованими зразками народної творчості. З погляду психології паремія — це пережитий досвід народу [24].

Крилаті слова — сталі словесні формули (влучні вислови, звороти мови, окремі слова) [14].

До крилатих слів належать:

- висловлювання відомих осіб (письменників, політиків, громадських діячів та ін.);
- назви історичних та міфологічних подій, що набули переносного значення;
- власні імена історичних, міфологічних та літературних персонажів, які мають символічне значення тощо [14].

Є різні терміни на позначення цього поняття (літературна цитата, фразеологічна цитата, крилата фраза, крилатий вираз), але в українській науковій літературі усталився термін крилаті слова [14].

Знання визначень і термінів у галузі фразеології має велику важливість з декількох причин: визначення і терміни допомагають розкрити значення конкретних фразеологічних одиниць. Це важливо для розуміння того, як фразеологія працює в мовленні та, які саме семантичні відтінки може мати кожна фразеологічна одиниця. Знання термінів дозволяє лінгвістам аналізувати структуру фразеологічних одиниць, розуміти роль кожного компонента та його внесок у формування фразеологічного значення. Поняття «фразеологізація» допомагає вивчати процес, який веде до утворення нових фразеологічних одиниць у мовленні через довготривале вживання виразів [14]. Знання термінів, пов'язаних з культурою та комунікативними аспектами фразеології, дозволяє розуміти, як визначені вирази відображають культурні нюанси та взаємодіють з комунікативним середовищем. Розуміння термінів у фразеології допомагає лінгвістам вивчати, як фразеологічні одиниці використовуються в різних комунікативних ситуаціях і, яка їхня роль в мовленні. Знання термінів є необхідним для ефективного навчання фразеології, як в контексті вивчення мови як такої, так і вивчення мови як іноземної.

Таким чином, знання визначень і термінів у фразеології є важливим елементом для розуміння та аналізу фразеологічних одиниць, а також для навчання та вивчення мови.

1.2. Класифікація фразеологізмів

Класифікація фразеологізмів — це система розподілу фразеологічних одиниць за різними критеріями для кращого їхнього вивчення, опису та розуміння. Класифікація дозволяє лінгвістам та мовознавцям систематизувати різноманітні фразеологічні конструкції за спільними ознаками. Важливими критеріями для класифікації фразеологізмів є структура, значення, семантика, функціональне використання та інші особливості.

Існує чотири класифікації фразеологічних зворотів:

- морфолого-синтаксична — Анджея Марії Левицького, з поділом на 5 синтаксичних типів фразеологізмів та 2 типи функціонування їхніх значень;
- функціональна (словникова) — Пьотра Мюльднера-Нецковського, з поділом на 3 типи механізму утворення фразеологізмів;
- прагматична — Войцеха Хлебди, що встановлює ситуації, в яких вживаються фразеологізми;
- класична — Станіслава Скорупки, з поділом на 3 типи побудови фразеологізмів і 3 ступені сполучення слів; має лише історичне значення.

Морфолого-синтаксична класифікація (за А. Левицьким) представляє синтаксичні зв'язки слів у словосполученнях і в реченні, тобто висвітлює як «внутрішній», так і «зовнішній» синтаксис фразеологізмів. Забезпечує основу для оцінки структури словосполучень та їхньої функції у висловлюваннях. Сприяє вивченню мови в тих сферах, які ще недостатньо вивчені (наприклад,

фразеологічні показники, зіставлення, словосполучення, а також різні аспекти синтаксису фразеологізмів) [64, с.75].

Ця класифікація показує фразеологізми як морфологічні типи і є результатом дослідження вже існуючих (готових) текстів або записів мовлення; вона ґрунтується на правилах логічної семіотики.

Функціональна (словникова) класифікація (за П. Мюльднером-Нецковським) представляє способи, якими формується остаточна форма фразеологізмів під час продукування висловлювання, і передбачає, що побудова речень та їхніх компонентів є ситуативним, індивідуальним, творчим процесом. Пояснює участь письменника чи оратора у побудові та використанні словосполучень у реченнях і текстах. Розглядає словникові ресурси фразеологізмів (моделі лексем) як сировину форм, які будуть використовуватися у висловлюваннях, і відповідає на питання «які можливості дії за допомогою фразеологізмів». Ця класифікація також дає змогу на основі спостережень і досліджень мови встановлювати словникові закономірності, визначати семантичні межі окремих одиниць [83, с. 67].

Класифікація Мюльднера є надбудовою над типологією Левицького і становить з нею єдине ціле.

Прагматична класифікація (за В. Хлєбдою) представляє групи фразеологізмів, сформовані в залежності від ситуації їхнього вживання. Під ситуацією слід розуміти будь-які умови, в яких використовується мова, включаючи жанри і стилі текстів [48, с.24].

Класична (або історична) класифікація (за С. Скорупкою) акцентує увагу на описі структури і складу словосполучень та впливу компонентів на формування отриманих значень.

У світі сучасної науки ця класифікація є застарілою, але все ще подекуди використовується у вивченні польської мови, що перешкоджає засвоєнню фразеології як невід'ємної частини словникових ресурсів мови.

Доповнення та розвиток класифікації Левицького в частині, що стосується функціональних виразів (раніше їх називали фразеологічними показниками), здійснив Мацей Гроховський [76, с. 6-8], а у 2011 р. її доповнив і впорядкував Пйотр Мюльднер-Нецковський. («Роздуми над класифікацією фразеологізмів», доповідь на засіданні Фразеологічної комісії Комітету мовознавства Польської академії наук, Варшава, 15 квітня 2011 р.).

Класифікація Левицького ґрунтується насамперед на визначенні функції фразеологізмів у реченні.

Вона складається з двох взаємопов'язаних частин [64, с.80-82]:

1) поділ за функцією, яку виконує фразеологізм у реченні (морфолого-синтаксичний поділ);

2) поділ за функцією значення (семантичний поділ).

Морфолого-синтаксичний поділ (за функцією в реченні):

1) фрази, які виконують функцію речення. Наприклад: *Вилізло шило з мішка, Опустити руки; На двоє бабка ворожила.*

2) словосполучення, які виконують функцію дієслова в реченні. Вони відрізняються від словосполучень (повнозначних форм речення) тим, що підмет у них повинен конкретизуватись при формуванні висловлювання. Наприклад: *(хтось) трясеться як холодець – Яцек трясся від страху як холодець; (чийсь) акції йдуть вгору – Завтра акції нашої компанії підуть вгору і ми будемо багаті.*

3) іменникові словосполучення, які виконують функцію іменника в реченні. Наприклад: *біла ворона, твердий горішок, зозулине яйце. Вони не обов'язково повинні містити іменники, наприклад: такий собі, красиві двадцятирічні, великий і дурний, не знаєш хто, не знаєш що, якийсь такий... Якийсь такий прийшов до вас і чекає в коридорі.*

4) означення, які виражають інші слова та вислови. Вони відіграють в реченні таку ж роль, як прикметники, прислівники, числівники та інші частини

мови. Не потребують у своєму складі прикметників, прислівників та інших означальних форм, але виконують цю функцію в повному обсязі. Наприклад: *перший ліпший; коротко і ясно; швидко, як блискавка; як з хреста знятий; більш-менш; плюс-мінус; майже що.*

5) функціональні вирази (раніше відомі як фразеологічні показники), які виконують певну функцію в побудові висловлювання. До них відносяться вирази, які виконують в реченні функцію:

— прийменника, наприклад: *у зв'язку з чимось; у межах чогось; углиб; від імені; незалежно від;*

— сполучника, наприклад: *незважаючи на; як; якщо; і що; за умови, що; отже, що; або..., або...; наскільки.*

— частки, наприклад: *ясна річ; отож бо* [64, с.75-80].

Семантичний поділ (на основі функції виразу):

1) ідіоми, тобто словосполучення, значення (сенс) яких не впливає ні зі значень компонентів, ні з сполучення цих значень (наприклад: *солом'яний вогонь, біла ворона, заборонений плід, сіль землі, тощо*). Налічується близько 20 000 ідіом.

2) фраземи, тобто сполучення, значення яких впливає з одного з компонентів, а інший компонент уточнює це значення. Приклади фразем: *радісне творіння, пальма першості, сезон огірків, тощо* — значення цих одиниць є похідними від слів *творчість, першість, сезон* [64, с.80-83].

Інші типові приклади фразем: *доброго ранку, до побачення, подати заяву, зробити висновок, створити сім'ю, одружитися, терпіти муки, музичний слух, культ грошей, глухий як пень.*

3) пограниччя фразеології, тобто

а) фразеологічні звороти, до яких належать:

— багатозначні іменники, наприклад: *вантажний автомобіль, вівсяні пластівці, друкарська машинка;*

- формальні словосполучення:
- терміни, наприклад: *сірчана кислота, губний приголосний, стегнова кістка, низинна місцевість, питома теплоємність, одиниця маси;*
- команди (накази, заборони), наприклад: *подивись направо, повний вперед, не паркуватися, палити заборонено;*
- директивні повідомлення (однозначна інформація, необхідна для прийняття рішень, особливо в надзвичайних ситуаціях та в професійних фразеологізмах: авіаційних, морських, у тому числі попередження), наприклад: *вільний шлях, електроприлад, небезпечний поворот, будьте обережні, увімкнути живлення;*
- публіцистичні словосполучення, наприклад: *фіскальна політика, державний орган, ухвалити закон, сесія ради;*
- гасла та слогани (у тому числі рекламні), наприклад: *свобода, рівність, братерство; годуй і захищай; Бог, честь, вітчизна.*

(б) паремії — прислів'я, речення, сентенції або їхні фрагменти, які можуть бути вбудовані в речення [57, с.11].

Функціональна (словникова) класифікація фразеологізмів Мюльднера.

У 2003 році була оприлюднена функціонально-словникова класифікація Пьотра Мюльднера-Нецковського, на основі якої будуються заголовні слова фразеологічного словника і яка має на меті вказати, як слід вживати фразеологізми [83, с.207]. Ця класифікація була переглянута і доповнена у 2007 році [83, с.208]. Ця класифікація призначена для дослідників мови, фразеологів і насамперед фразеографів (укладачів фразеологічних словників). Вона розроблена таким чином, щоб можна було оцінити реальний склад слів фразеологізмів, спрогнозувати спосіб функціонування фразеологізмів у реченнях, особливо їхню сполучуваність, проаналізувати варіанти фразеологізмів і склад фразеологічних груп.

Розрізняють такі види фразеологізмів:

— відкриті фразеологічні сполуки, склад яких є неповним і потребує доповнення або уточнення при вживанні. Це, як правило, словосполучення.

Відкриті сполуки поділяються на:

- (а) відтворені, які утворюються шляхом заміни вказівних компонентів моделі;
- (б) трансформовані, які виникають шляхом заміни взаємозамінного компонента іншим компонентом. Наприклад, від схеми, за якою розвивається дія (роману, фільму, пісні тощо), можна утворити щонайменше три фразеологізми;
- (в) змішані, які поєднують у собі риси відтворених і трансформованих.

— закриті фразеологічні сполуки, склад яких заздалегідь визначений і які не потребують жодних доповнень. Це, як правило, словосполучення, іменникові словосполучення та службові словосполучення [83, с.208-209].

Прагматична класифікація фразеологізмів В.Хлебди

Прагматичну класифікацію фразеологізмів професор Войцех Хлебда опублікував у своїй відомій праці про крилаті слова [84, с.16-18]. Цю класифікацію автор трактує як впорядкування фразем.

Ця класифікація настільки популярна в науці та лексикографії, що пізніше була опублікована іншими авторами саме як класифікація, яка може слугувати основою для прийняття рішень при роботі над загальним словником польської мови [49, с.81-82].

Професор Хлебда надав (зокрема, професорові Мюльднеру) модифіковану, але все ще, як він підкреслив, робочу версію цієї збірки у 2011 році. Цілком ймовірно, що вона ще буде змінюватися — доповнюватися і переглядатися.

Ця класифікація ілюструє ситуації, в яких вживаються фразеологізми, а також типи текстів, в яких вони з'являються, і стилі. Вона пов'язана з домінуючими в даний час тенденціями в лінгвістиці, особливо з когнітивним підходом до мови.

1. Стандартні ідіоматичні фразеологізми: *дві краплі води, старий пряник (про людину), рятуватися втечею, нести нісенітницю, виставляти себе на посміховисько.*
2. Порівняльні звороти: *дурний як чобіт, червоний як буряк, як з хреста знятий.*
3. Дієслівно-іменні вирази: *зробити стрибок, зробити відкриття, взяти участь, провести експеримент, вчинити злочин.*
4. Складні терміни та термінологізми: *червоний велетень, донна морена, мобільний телефон, коров'ячий сказ, сили швидкого реагування.*
5. Прислів'я, приказки, афоризми: *До кривого (похилого) дерева всі кози скачуть, Не буває добра без зла.*
6. Крилаті вислови: *Бути чи не бути — ось у чому питання.*
7. Анекдоти: *Гість у хаті, шафа замкнена.*
8. Закони, квазізакони, формули: *$E = mc^2$, Життя — це форма існування білка.*
9. Жанрові форми: лист — *У перших словах мого листа...; заява — Прошу Вас..., мотивую своє прохання тим, що...; некролог — після довгих і тяжких страждань; казка - за горами, за лісами; і я там був, пив мед і вино та ін.*
10. Етикетні формули, фатизми, звертання: *З повагою!, Цілую руки!, Щасливої дороги!, З днем народження!, Швидкого одужання!, З Різдом Христовим та Новим роком!, Дуже приємно!*
11. Повідомлення: *Пішов з дому і досі не повернувся..., Всіх, кому що-небудь відомо про долю зниклого, просять...*
12. Гасла і слогани: *«Сильні, міцні, готові».*
13. Комунальні тексти, вказівки та заборони: *Переходьте вулицю, Я зараз повернуся, Куріння заборонено, Продукти зі знижкою, Струшувати перед вживанням, Без консервантів, Не висовуватися, в тому числі команди і накази: Ліворуч!, Повний вперед!, До зброї!, На старт — увага — марш!*

14. Назви: *«Над далеким тихим фіордом», «Танці з вовками», «Мовчання ягнят», «Будинок з привидами», «Віднесені вітром».*

15. Метамовні та метатекстові оператори: *так би мовити; образно кажучи; як зазначалося у вступі; так би мовити; на закінчення хотілося б додати, що*

16. Функціональні вирази: *..., якщо тільки...; ...і крім того...; ...доки...; ...але завжди.*

17. Прагматичні фразеологізми та вирази: *Що не кажи, Важко сказати, У тому-то й річ!, Я ж не казав, Хіба я не казав?, Щоб потім не було на мені!, Щоб востаннє не було на мені!, Хіба я знаю?, І не мудруй!, Чого тільки люди не вигадують!, Щось у цьому є, Нехай буде, Подивлюся, що зможу зробити.*

Належність до однієї групи фразеологізмів не виключає приналежності до іншої групи [49, с.82].

Історична класифікація фразеологізмів С.Скорупки

Цю класифікацію подав професор Станіслав Скорупка у 1967 році [61, с.61].

Грунтовна критика була представлена Анджеєм Марією Левицьким у 1968 році, тобто майже відразу після публікації тексту професора Скорупки [75, с.7]]. Її наукова та практична цінність заперечувалася ще багато разів [62, с.310]. Основне заперечення проти поділу, запропонованого Скорупкою, ґрунтувалося на тому, що він використовував формальну структуру усталеного словосполучення як критерій класифікації. Так, наприклад, вираз «ні пришити, ні прилатати» було визнано словосполученням або фразою, а отже, дієслівною формою, і лише тому, що воно містить дієслово (або навіть два дієслова). Левицький вказував, що вираз є означенням (виконує функцію прислівника чи прикметника), а це означає, що наявність дієслів у ньому не має нічого спільного з дієслівною функцією виразу, не викликає її (тобто, що наявність дієслів вводять в оману).

Як А.М.Левицький, так і його учні та послідовники вказували на те, що фразеологічні сполуки є особливим чином (не зустрічаються більше ніде) і в принципі (оскільки не всі вони) неподільними; що в них слова перестають мати риси, які вони мали, коли вживалися окремо (звідси концепція «слово в пастці» П. Мюльднера-Нецковського) [84, с.19-20]. Слова: *пришити і прилатати*, які в граматиці традиційно вважаються дієсловами, у наведеному прикладі не функціонують як дієслова, тобто перестають бути дієсловами. Натомість вони є компонентами певної складної мовної одиниці, яка не використовує їхній «можливий дієслівний характер». Навіть нівелює його. Сумнівним є трактування словосполучень, побудованих на рекурсії (спеціальних сполучень, створених для вживання в певному реченні), як фразеологізмів (у випадку Скорупки — «вільних сполук»). Згідно з концепцією, зокрема, В. Хлебди та П. Мюльднера-Нецковського, про такі частини речення можна говорити як про фразеологізми лише тоді, коли вони часто і звично (в усталеному значенні) вживаються в певних ситуаціях.

Поняття «вільних сполучень» у класифікації Левицького відсутнє, натомість розширено поняття неметафоричних, але стійких сполучень слів у мові, які ми називаємо фраземами. Отже, фразеологія включає лише мовні одиниці (усталені одиниці, фіксовані словосполучення, а не тимчасові поєднання мовних одиниць), насамперед фразеологізми, а також ідіоми. Критикується також інший аспект класифікації Скорупки, в її семантичній частині. А саме, звертається увага на те, що не слова виявляють зв'язність, а лише користувач мови (той, хто будує речення) має силу зв'язку, і що не може бути більшої чи меншої зв'язності, оскільки зв'язність — це поняття, а не річ чи процес, тому поділ на постійні, сполучні та вільні зв'язки є нелогічним і безглуздим [56, с.22].

Слабкою стороною класифікації Скорупки є також те, що до загальної, невизначеної групи «виразів» віднесено науково невизнані (за часів професора Скорупки) одиниці, наприклад, дво- або багатослівні сполучники, що

суперечить принципам класифікації. Скорупка також не врахував того, що деякі фразеологізми можуть виконувати різні функції в реченні, і тоді вони належать до двох, а то й трьох класифікаційних типів.

Щодо класифікації фразеологізмів С. Скорупка поділяв їх за будовою на:

- 1) фрази, тобто набори слів, що складаються з іменникових і дієслівних словосполучень, які мають форму речення. Наприклад: *прапори майорять на вітрі; серце болить*. До фразеологізмів також належать прислів'я, приказки, речення, афоризми;
- 2) словосполучення, тобто набори слів, в яких базовий член сполуки має дієслівний характер. Наприклад: *бити копитом, говорити правду в очі*;
- 3) вислови, тобто набори слів, які мають іменниковий (називний, іменний) характер, а також всі поширені прийменникові, прислівникові та сполучникові сполучення. Наприклад: *книжна мудрість, мамин синочок, мила лінь, паршива вівця*. До виразів також належать словосполучення з двох і більше слів однієї граматичної категорії (серійні вирази). Наприклад: *злочин і кара; світло і тіні; коротко і влучно* [56, с. 22-24].

Щодо ступеня сполучуваності, то з семантичного погляду С. Скорупка поділяє фразеологізми на:

1. сталі фразеологічні сполуки, тобто ідіоми;
2. сполучувані фразеологізми, тобто словосполучення, ступінь зв'язності яких висока, але можлива заміна одного або декількох елементів у межах обмеженої кількості слів, зазвичай тісно пов'язаних між собою. Наприклад: (*яскрава, щира, саркастична, сердита, злісна, бліда*) посмішка '*особливий вид посмішки*'. Сполучні сполуки забезпечують проміжну ланку між фіксованими та вільними сполуками. Вирази і словосполучення цього типу відрізняються від відповідних довільних (вільних) сполучень тим, що порівняльна частина сполучника яскраво підкреслює інтенсивність ознаки або дії, що міститься в базовому сегменті, або дозволяє її чітко ідентифікувати;

3) вільні фразеологічні сполуки, тобто сполуки, творені щоразу, як просте зіставлення (вирівнювання) семантичного значення складових членів [56, с.26-28].

1.3. Фразеологія в структурі мови

Своєрідність фразеологічних зворотів полягає в тому, що їх вживання залежить від різних факторів комунікації. До них належить: ситуація спілкування, наміри оратора, його ставлення до співрозмовника та вид спілкування (усне чи письмове), а також тема розмови та її жанр (публічний виступ, спортивне змагання, особиста розмова). У цьому випадку важливий і стиль висловлювання, оскільки кожен фразеологічний зворот можна переосмислити під нього. Відповідно, фразеологізми служать для того, щоб досягнути різних комунікаційних цілей, залежно від змісту тексту, у якому вони вживаються. Вживання фразеологізмів може призвести до того, що текст стане менш офіційним чи науковим, надаючи йому експресії та образності. Це питання влучно формулює В.Коханьскі, В.Клебановска, А.Марковскі: *«Фразеологізми пожсавляють текст, урізноманітнюють його, роблять більш пластичним. Іноді вони підсумовують зміст, який потребував би довшого обговорення. Часом передають зміст емоційно і відсутність їх у тексті була б рівнозначною нівелюванню цієї емоційності»* [16, с. 298].

Важливою функцією фразеологізмів є їх здатність демонструвати душевний стан людини. Фразеологічні звороти можуть використовуватись для збудження або зацікавлення слухачів чи для створення глибшого і міцнішого контакту між оратором і слухачами, а також для підкреслення їх приналежності до певної соціальної групи. У деяких формах прози (преса, публіцистика, художня література) використовується здатність фразеологізмів

створювати сполуки, які відрізняються від оригіналу [59, с.30], що є навмисним процесом, який полегшує передачу потрібного змісту у конкретний спосіб.

Сучасна фразеологія займається вирішенням наступних завдань: визначення сфери своїх досліджень, класифікація фразеологізмів згідно з формальними і семантичними критеріями, вживання фразеологізмів у різних за жанром текстах, роль фразеологізмів у різних комунікаційних ситуаціях і мовних контекстах [70, с.104].

Наведені твердження вказують на те, що фразеологія займає важливе місце серед інших лінгвістичних дисциплін. Особливі зв'язки пов'язують фразеологію зі словотвором, лексикологією, стилістикою і синтаксисом.

Однією з основних проблем, з якою стикається сучасна фразеологія, це питання методів та сфери її дослідження. Обидва питання є причиною численних дискусій серед лінгвістів. Надзвичайно складно достеменно визначити сферу досліджень фразеології, оскільки, фразеологічний матеріал є дуже різний за структурою і семантикою, рівнем словотвору, зображувально-експресивною функцією, багатою синонімією та різноманітними можливостями модифікації [59, с.32].

Мовознавці виступають за розвиток цієї наукової дисципліни на зразок конфронтаційної лінгвістики, тобто створення конфронтаційної фразеології. Предметом дослідження конфронтаційної фразеології був би порівняльний аналіз фразеологічних систем двох чи більше мов, робота над їх спільними і відмінними рисами [55, с.93]. Контрастивна фразеологія розглядала б питання еквівалентності та проблеми міжкультурних труднощів у перекладі фразеологізмів та тлумаченні їх справжнього значення, як фразеологічних виразів, характерних для специфіки кожної мови. Результати такого роду досліджень мали б практичне застосування у перекладі.

Фразеологія як наука про усталені полілексичні структури вже має довгу і багату історію. Однак сучасна дійсність демонструє нові потреби та виклики,

що постають перед наукою про фразеологічні ресурси різних мов у широкому розумінні цього слова. Ці питання дуже часто потребують міждисциплінарних досліджень, оскільки не можуть бути вичерпно вирішені в межах однієї наукової галузі. Дуже важливим питанням у сучасному світі є ефективна дидактика іноземних мов та їх ефективний міжмовний переклад. В обох випадках значні проблеми виникають у сфері фразеології. Фразеологія, як правило, є дуже проблематичною як у процесі викладання та вивчення мови, так і в процесі перекладу. Тому видається виправданим створення нових міждисциплінарних галузей: фразеодидактики та фразеоперекладу.

Фразеодидактика, також відома як дидактика фразеології, є дисципліною прикладної лінгвістики, яка все ще перебуває в зародковому стані. Вона пов'язана з загальною дидактикою, нейролінгвістикою та психолінгвістикою. Основною метою фразеологічної дидактики є розвиток пасивної та активної фразеологічної компетенції в рідній мові і, перш за все, в іноземних мовах, де ця сфера, як правило, викликає найбільші труднощі.

Розвиток і вдосконалення пасивної та активної фразеологічної компетенції осіб, які прагнуть дуже добре володіти іноземними мовами, є дуже важливим і актуальним завданням сучасної глоттодидактики, але, всупереч цим потребам, це не є дуже популярною практикою. Фразеологія все ще трактується як певна надмірність, що виходить за межі базової мовної компетенції, і, як наслідок, іноді трактується досить маргінально в глоттодидактичних процесах. Обсяг сучасної фразеології значно розширився порівняно з тим, що було предметом фразеології на початку її дослідження. Сьогодні вона охоплює не лише традиційні фразеологізми, ідіоми, речення чи прислів'я, а й різного роду мовні сполуки та комбінації, які відтворюються, а не створюються користувачами мови в мовленнєвих актах. Отже, це різні словосполучення, спеціалізовані терміни, фразеологічні словники тощо. Таке розуміння фразеології робить її предмет широким і охоплює великий відсоток усього нашого мовлення. Отже, фразеодидактика також стає важливою

сферою в мовній освіті, особливо тому, що фразеологічна компетенція вимагає інтеграції різних лінгвістичних, комунікативних та екстралінгвістичних компетенцій.

Набуття фразеологічної компетенції в іноземній мові, особливо на початковому рівні, є відносно повільним процесом, який вимагає значних зусиль, як з боку того, хто навчається, так і з боку викладача. Однак набуття цих компетентностей є необхідним, якщо людина прагне досконало володіти іноземною мовою, що, безсумнівно, потрібно для перекладачів усіх видів. Таким чином, сучасна прикладна фразеологія стикається зі значними новими викликами. Вона може відповісти на них, спираючись на безсумнівні досягнення загальної та порівняльної фразеології, а також відкриваючись для інших галузей науки, знання яких можуть підтримати нові дослідження.

Фразеологія грає важливу роль у структурі мови і має значний вплив на розуміння та вираження мовленнєвих образів, сприяючи як точнішому вираженню думок і емоцій, так і передачі культурних, історичних та інших аспектів мовного вираження.

1.4. Інтерес мовознавців до фразеології

Фразеологія є однією молодих наук лінгвістичної галузі. Її зародження пов'язують з працями швейцарського лінгвіста Шарля Баллі. Протягом становлення і розвитку фразеології науковці досліджували найрізноманітніші питання і проблеми: питання семантики знайшли своє висвітлення в працях М.Алефіренка [3], О.Галинської [8], О.Рогач [27]; стилістичний план фразеологічних одиниць цікавив Г.Їжакевич [15], Р.Зорівчак [13], О.Кожин [16]; історія, етимологія і власне становлення фразеологічних одиниць – М.Демського [10], Ф.Медведева [20], В.Ужченка [38], О.Юрченка [44]. Діалектна фразеологія опрацьовувалася у наукових розвідках Н.Бабиц [4], М.Доленка [11], Н.Любчук [19], В.Мокієнко [22], Л.Савченко [29].

Протягом кількох останніх десятиліть у польському мовознавстві велика увага привертається до вивчення фразеології. Необхідність поглибленого вивчення фразеології підкреслювали багато видатних лінгвістів. Наприклад, Маріан Кукала у 1973 році наголошував, що слід займатися вивченням фразеології, тому що: *«Тут є ..., якщо не все, то в усякому разі багато того, що треба зробити»* [55, с. 184]. Станіслав Скорупка писав у 1985 році, що *«... історичними дослідженнями в галузі фразеології не можна нехтувати, оскільки, вони мають не менше значення в історії мови, ніж історія слів та їхніх форм»* [60, с. 14], а через три роки закликав ... *більше уваги приділяти історії фразеології, яку так гарно започаткував Антоній Красновольський ...»*. [76, с. 14]. Мечислав Басай у 1998 році констатував, що: *«... дослідження*

найдавнішої слов'янської фразеології, засвідченої в мовних пам'ятках, і сьогодні перебуває в зародковому стані» [77, s. 249].

Незважаючи на те, що відтоді минуло вже чимало часу, вивчення фразеологізмів і надалі залишається актуальним, спостерігається зростаючий інтерес до вивчення фразеології.

Інтерес мовознавців до вивчення фразеології визначається кількома чинниками, які роблять цей аспект мови цікавим та значущим для наукового дослідження. Ось деякі з них:

Мовна ефективність: Фразеологізми є ефективним засобом вираження складних ідей та емоцій у короткій формі. Вони дозволяють економити мовні ресурси та водночас передавати багатогранність значень. Мовознавці цікавляться розкриттям механізмів, які дозволяють цим виразам виконувати свої функції в комунікації.

Культурологічний аспект: Фразеологізми відображають культурні, історичні та соціокультурні особливості певного народу чи спільноти. Вивчення фразеології допомагає розкривати особливості менталітету, традицій, обрядів та інших аспектів культури через мову.

Синтаксична та семантична структура: Фразеологія дозволяє досліджувати синтаксичні та семантичні особливості конкретних конструкцій. Вивчення того, як слова та фразеологічні одиниці взаємодіють, може пролити світло на загальні закономірності мовної системи.

Лінгвістична відносність: Фразеологія може слугувати своєрідним «вікном» в мовний світ, де висвітлюються найцікавіші аспекти мови. Вивчення фразеології дозволяє лінгвістам розуміти, як мова живе та розвивається в реальному комунікаційному середовищі.

Приклади мовної творчості: Фразеологія відображає творчість мови, її здатність до образності та індивідуальності. Мовознавці цікавляться вивченням творчих мовних рішень, які виражаються через фразеологію.

Міждисциплінарний підхід: Фразеологія сполучає в собі елементи лексикології, синтаксису, стилістики, культурології та інших галузей мовознавства. Вивчення фразеології надає можливість мовознавцям застосовувати міждисциплінарний підхід у своїх дослідженнях.

Багато творчих зусиль присвятив професор С.Скорупка визначенню предмета фразеології, характеристиці фразеологічних сполук. Ця проблема, важлива для автономії фразеології як розділу науки про мову, неодноразово розроблялася ним, а в низці статей і дисертацій він представив її в дедалі точніших і чіткіших термінах. С.Скорупка намагався виявити специфіку фразеологізмів по відношенню до нефразеологізованих словосполучень, використовуючи критерії різного типу: враховував підвищену сполучуваність слів, що входять до складу сполучення, тобто частотний критерій; замінність сполучення більш простою лексичною одиницею - словом, тобто критерій субституції; відношення значення сполучення в цілому до суми значень його компонентів, тобто семантичний критерій. У пошуках характерних ознак фразеологізмів його цікавив механізм кодування словосполучень: специфіка фразеологізмів у цьому відношенні полягає в їх відтворенні з пам'яті як готових елементів. Оцінка корисності критеріїв «фразеологізації» вивела дослідника на слід багатьох вузлових питань лексикології та стилістики. Серед них, наприклад, варто згадати питання про внутрішні та зовнішні лінгвістичні детермінанти сполучуваності слів. Частота, з якою слова «зустрічаються» в текстах, зумовлена не лише кількістю і структурою словникового запасу певної мови, але також накладається реальністю, що передається через текст, стилістичними конвенціями, пов'язаними з типом висловлювання, мовною модою або смаком епохи, якій піддається автор тексту. Статті професора Скорупки проливають багато нового світла на цю складну взаємодію факторів.

Вченим та дослідникам в галузі фразеології вдалося за короткий час напрацювати її методологічний апарат. Методи фразеології дозволяють вирішувати різноманітні завдання, які стосуються вивчення мови та

збагачення методології даної науки. Вони спрямовані на вивчення фразеологічних одиниць, семантику фразеологізмів, їх класифікацію, структуру, будову, взаємозв'язки між компонентами фразеологічних одиниць, контекст та фразеологічний обсяг, а також стійкість. Відбувається дослідження фразеологічної системності, функцій фразеологізмів та їх походження.

Вивчення і дослідження фразеології має велике значення, оскільки, допомагають дослідити лексичну наповнюваність мови. Знання фразеології полегшує розуміння мови для носіїв мови та вивчення мови для іноземців. Без розуміння фразеологізмів може виникнути непорозуміння або неправильне тлумачення мовленнєвих конструкцій. Багато фразеологізмів мають коріння в культурі та історії. Вони можуть відображати традиції, спосіб мислення та інші аспекти життя певного народу. Використання таких виразів дозволяє виражати не лише мовленнєві аспекти, але й культурний контекст.

2. ВИВЧЕННЯ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

2.1. Особливості вивчення іноземної мови

2.1.1. Проблеми вивчення фразеологізмів іноземцями

Для того, щоб ефективно спілкуватися іноземною мовою, необхідно оволодіти не лише граматичними правилами та словниковим запасом, а й культурологічними знаннями, реаліями країни співрозмовника, вербальною та невербальною поведінкою, пов'язаною з окремими ситуаціями. Загалом культурний контент можна поділити на такі групи: соціолінгвістичні і соціокультурні питання, також реалієзнавчі.

Відзначено важливість фразеологізмів під час вивчення мови як іноземної, адже вони виражають духовне надбання кожного народу, виступають своєрідними представниками лінгвокультури, розширюють словниковий запас, сприяють розвитку інтересу до вивчення іноземної мови, формують уміння розуміти зміст автентичних текстів.

Фразеологізми є важливим компонентом мови і разом з лексикою вони складають лексичну підсистему мови. Фразеологія — невичерпне джерело експресії для ораторів.

Фразеологічні звороти займають важливе місце в навчальній програмі викладання польської мови як іноземної. Фразеологічні елементи повинні з'являтися послідовно — найпростіші форми таких виразів вводяться на початковому етапі, в той час як більш складні вирази вивчаються на середніх і вищих рівнях. Викладання польських фразеологізмів для іноземців відіграє важливу роль у навчальному процесі, оскільки їх правильне розпізнавання та вміле використання є ключовим кроком на шляху до досягнення повного комунікативного володіння мовою.

Фразеологія є важливою проблемою в польській глоттодидактиці. З одного боку, існують певні стандарти та вимоги щодо знання польської мови, а з іншого — все ще бракує затвердженого переліку фразеологізмів, рекомендованих для навчання іноземців, які вивчають польську мову на певних рівнях.

На сертифікаційних іспитах знання фразеології вимагається лише на рівні B2. Однак видається, що процес навчання цієї частини лексичної системи польської мови слід розпочинати значно раніше. Фразеологічні елементи повинні з'являтися послідовно, починаючи з рівня A2 — від сполучень простої структури, поступово. [45, с.249].

Не слід забувати, що фразеологія — це, перш за все, компонент повсякденного спілкування носіїв мови. Їх знання повинно забезпечити комунікативний успіх іноземця в контактах з носіями мови — вони розумітимуть, про що йдеться, і, водночас, легше адаптуються до польської культури, якщо користуватимуться однією мовою.

Щоб досягти цієї мети, навчання фразеології повинно бути свідомим і структурованим процесом, в якому важливу роль відіграють як навчальні посібники та додаткові підручники — призначені для навчання лексики і, окремо, фразеології.

У підручниках з фразеології відбір фразеологічних зворотів відбувається на розсуд автора. Дослідження лексичного матеріалу, що міститься в трьох виданих на сьогоднішній день підручниках з фразеології для іноземців, показали, що є лише невелика кількість фразеологізмів, які повторюються у цих підручниках, тобто вважаються всіма трьома авторами важливими і часто вживаними в повсякденному житті. Таким чином, виявляється, що такий спосіб відбору навчального матеріалу не є вичерпним [45, с.251].

Відсутність відповідного навчально-методичного забезпечення становить велику проблему і перешкоду у вивченні фразеологізмів польської мови для іноземців. Перш за все, у підручниках повинен міститись перелік фразеологізмів, які широко використовуються у повсякденному вжитку пересічними громадянами, а не ті, які вживаються у літературних творах чи є маловживаними.

Вивчення фразеологізмів польської мови для іноземців може супроводжуватись рядом інших труднощів. Деякі проблеми, які можуть виникнути у іноземців при вивченні польських фразеологізмів, включають:

- 1) лінгвістичні відмінності — фразеологізми часто ґрунтуються на культурних та історичних контекстах, що може бути непростим для іноземців. Вони можуть містити сленг, архаїчні вирази або лексичні особливості, які важко зрозуміти без контексту;
- 2) неможливість перекладу — деякі фразеологізми мають унікальні значення, які важко або неможливо передати словесною або лексичною еквівалентністю на інші мови. Це може викликати непорозуміння;
- 3) синтаксичні особливості — синтаксична будова фразеологізмів може відрізнятися від того, що звичайно використовується в іншій мові. Іноземці можуть зіткнутися із складнішими синтаксичними структурами та незвичайним порядком слів;
- 4) недостатня інтеракція з мовним середовищем — іноземець може відчувати труднощі, якщо він має обмежений доступ до польського мовного середовища. Взаємодія з носіями мови та використання фразеологізмів у реальних ситуаціях може бути обмеженим;
- 5) недостатнє розуміння контексту — без розуміння культурного та соціального контексту, важко правильно інтерпретувати фразеологізми. Іноземці можуть не мати необхідного багажу знань для повного розуміння значення виразів;

6) потреба в практиці — вивчення фразеологізмів вимагає практики в реальних ситуаціях. Іноземець може відчувати труднощі, якщо він має обмежену можливість практикувати використання фразеологізмів у розмовній мові [45, с.251-253].

Для подолання цих труднощів, корисно використовувати різні джерела, такі як література, фільми, аудіозаписи, а також звертатися до носіїв мови для пояснень та практики. Важливо також розвивати чуття до контексту та вивчати мову в її культурному контексті.

2.1.2. Методи вивчення фразеології польської мови

Існує багато методів навчання фразеології. Одна із наукових шкіл стверджує, що: *«фразелогізми - це звичайні лексичні одиниці, отже, вони повинні вивчатись паралельно з однослівними лексичними одиницями»* [54, с. 144]. Безумовно, головну роль відіграватимуть техніки, які сприятимуть запам'ятовуванню форми та значення окремих одиниць. Німецький глотодидакт Кюн [55, с. 104], який спеціалізується, зокрема, на фразеодидактиці, описує три кроки, необхідні для оволодіння конкретним фразеологізмом. До них відносяться:

- розпізнавання — тобто ідентифікація фразеологічної одиниці з тексту, якщо це взагалі можливо (іноземець може не сприйняти складність виразу або зрозуміти його буквально, дослівно);
- розшифрувати значення фразеологізму за допомогою образів, висновків з контексту або за допомогою пошуку в словнику;
- засвоєння виразу як цілісної одиниці з усталеною формою і значенням, закріпленою в конкретній комунікативній ситуації [55, с. 106].

Вищезазначені три рівні засвоєння фразеологізмів слід враховувати при виборі навчальних матеріалів, які можна поділити на дві основні групи: ті, що розглядають фразеологізми нарівні з іншою лексикою і не виділяють окремого місця для цього виду лексики, і ті, що присвячені виключно проблемі фразеології — наприклад, контрольні тести для перевірки розуміння фразеологізмів або знання правильної структури тієї чи іншої одиниці.

Навчаючи іноземців фразеології, необхідно підібрати своєрідний фразеологічний мінімум, тобто набір фразеологізмів, необхідних для ефективного і правильного використання мови.

Основними критеріями, що визначають придатність фразеологізмів для основи фразеологічного мінімуму, є:

— актуальність: відбір повинен здійснюватися на основі частоти вживання фразеологізмів [54, с. 142]. Дослідження частотності здійснюється на основі аналізу мовних корпусів та анкетування. Крім того, пропонується проводити статистичний аналіз сполучуваності та покладатися на лінгвістичну інтуїцію мовознавців;

— релевантність: вибір фразеологізмів повинен базуватися на спільних референтних засадах Європейського Союзу з питань викладання іноземних мов. Це особливо стосується запропонованих Європейським Союзом тематичних областей [55, с.107].

Керуючись описами рівнів мовленнєвих вмінь, слід готувати фразеологізми відповідним чином для використання під час занять, тобто розподіляти їх залежно від різних мовленнєвих вмінь (письмо, слухання, читання та спілкування) та призначати їх відповідно до мовного рівня.

Вивчення фразеології польської мови може бути цікавим та важливим завданням для тих, хто бажає глибше розуміти культурні особливості та вивчати мову. Ось деякі методи, які можуть бути ефективними у вивченні фразеології польської мови:

- 1) читання художньої літератури: вибрати літературні твори, тексти, або статті, які містять фразеологізми. Читання різноманітних жанрів дозволить ознайомитись з різними варіаціями виразів у різних контекстах;
- 2) використання спеціальних ресурсів: використання словників або онлайн ресурси, які спеціалізуються на фразеології польської мови. Такі ресурси можуть надати визначення та пояснення вживання конкретних фразеологізмів;
- 3) аудіо та відео матеріали: прослуховування аудіо та перегляд відео матеріалів польською мовою. Розмовність допомагає краще розуміти, як фразеологізми вживаються в реальних ситуаціях;

- 4) практика розмовної мови: участь у розмові з носіями мови або іншими вивчаючими польську мову. Вживання фразеологізмів у розмові, щоб зрозуміти їхнє вживання та нюанси;
- 5) створення власних ситуацій: створення власних ситуацій, де можна використовувати фразеологізми. Це допомагає закріплювати нові вирази та розуміти, як вони вписуються в контекст;
- 6) групове навчання: долучення до групи для вивчення польської мови або обміну досвідом з іншими вивчаючими. Групова дискусія може розширити розуміння вживання фразеологізмів;
- 7) перегляд фільмів та телепередач: перегляд польських фільмів та телепередач може допомогти в ознайомленні з розмовною мовою та фразеологією в природному середовищі;
- 8) регулярні повторення: повторення відіграє важливу роль у вивченні фразеології, допомагає закріпити їх у пам'яті та вивчити їх вживання.

Завдання вивчення фразеології — це поступовий процес, і важливо використовувати різні методи для максимального розуміння та запам'ятовування матеріалу.

Здається, що слова Кьостера, хоча й описують стан глотодидактики німецької мови, чудово ілюструють також ситуацію в полоністиці: *«необхідність викладання фразеологізмів у керованому дидактичному процесі залишається сьогодні поза будь-якими сумнівами, але немає порозуміння щодо їх вибору (класи фразеологізмів, фразеологізми в контексті активного та пасивного словникового запасу, фразеологічний мінімум та оптимум) чи методики»* [70, с. 149].

2.2. Роль фразеологізмів у процесі вивчення польської мови

2.2.1. Фразеологічні аспекти польської культури

Фразеологія в мові відображає культурні та соціальні особливості суспільства. Фразеологічні вирази в польській мові також відображають культурні аспекти польського суспільства. Ось деякі фразеологічні аспекти, які відображають польську культуру:

1) релігійні (біблійні) фразеологізми

У польській мові є багато фразеологізмів, пов'язаних з християнською традицією та релігійними обрядами. Дуже часто складно визначити джерело конкретного виразу, оскільки той самий вираз може зустрічатися в кількох місцях Святого Письма. Найбільшу групу фразеологізмів, походження яких з Біблії, становлять вирази [45, с.249-251:

Хрест — це основний символ християнства; зустрічається в багатьох фразеологізмах. Також використовується як окреме слово в переносному значенні і означає страждання. «*To mój krzyż*» (Це мій хрест) говоримо, коли хочемо розповісти комусь про свої страждання, які нам довелося перенести у житті. Водночас можна додати, що ми намагаємося нести цей «хрест» з покорю. Крім того, кажучи «*to mój krzyż*», ми виражаємо те, що наші страждання чи недуги пов'язані з якимось рішенням долі.

«*Z krzyża zdjęty*» (Як з хреста знятий) — використовуємо це вираження, описуючи вигляд особи, дійсно виснаженої, слабкої, яка виглядає, ніби вмирає.

Judasz (Юда) — це одна з найбільш укорінених лінгвістично постатей, архетипів, символів. Сам Юда через зраду, описану в Євангеліях, став назавжди символом зрадника. Водночас деякі інтерпретатори Святого Письма підкреслюють трагічний бік цієї постаті, її глибокий розрив, свідомість

призначеної ролі і біль, що виникає з прийняття цієї ролі. Юда – це людина невірна, підступна, зрадник.

Wieża Babel (Вавилонська вежа) — Вежа Вавилон — це вираз, що позначає хаос, байдужість, плутанину, становить символ неможливості зрозуміти одне одного, що призводить до марнотратства чогось задуманого.

Alfa i omega (Альфа і омега) — у Біблії це визначення Бога; переносно: це вказівка на особу всезнайому, когось із величезними знаннями, синонім незаперечного авторитету, всезнаючого або вираз, що використовується як заміна для виразу «початок і кінець».

2) народна мудрість

Велика кількість фразеологізмів в польській мові мають корені в народній мудрості. Наприклад, «*nie chwal dnia przed zachodem słońca*» (не хвали дня до заходу сонця) відображає обережність та уникає попередження про можливі труднощі чи непорозуміння.

3) історичні та народні події:

Деякі фразеологізми можуть бути пов'язані з історичними або народними подіями, що мають важливе значення для польської культури. Наприклад, «*polska gościnność*» (польська гостинність) відображає польську традицію гостинності та привітності. «*Zimna wojna*» (Холодна війна) — взаємна ворожнеча між країнами або групами країн, без збройних дій.

4) кулінарні терміни та вирази

Фразеологізми можуть відображати також кулінарні аспекти культури. Наприклад, «*robić z igły widły*» (робити з голки виделки) вказує на нездатність зробити щось, що виглядає просто. «*Ciepłe kluski/kluchy*» (теплі галушки) — особа повільна, неспішна; нездара, невдаха. «*Co ma piernik do wiatraka*» — одне з іншим не має нічого спільного, немає зв'язку.

5) природа та сільські мотиви:

У польських фразеологізмах часто виявляються відгомони природи та сільського життя. Наприклад, «*szukać igły w stogu siana*» (*шукати голку в копиці сіна*) вказує на марно витрачений час чи труднощі в пошуках чогось, навіть дуже маленького.

Ці фразеологічні вирази вказують на тісний зв'язок мови і культури в Польщі, а їх розуміння вимагає знань та врахування контексту культурних особливостей. Фразеологізми є важливою складовою польської мови, відображаючи культурні особливості та сприйняття світу польським народом. Їх розуміння дозволяє не лише вивчити мову, але й отримати уявлення про культурний контекст та історію країни.

2.2.2. Сприйняття фразеологізмів іноземцями

Навчаючи іноземців фразеологізмів, дуже важливим є показати їх функціонування та культурне підґрунтя, які є необхідною умовою для розуміння контексту, в якому вони вживаються. Для тих, хто вивчає польську мову, освоєння польських ідіом є дуже цікавим, оскільки вони відкривають для них польську культуру та надають можливість порівняти польську мову з рідною. Багато фразеологізмів, на яких позначився міжнародний вплив, дозволяють досліджувати та порівнювати структуру зв'язків в обох мовах. У вивченні фразеологічних зв'язків важливу роль відіграє пояснення їх буквального та переносного значень та особливості використання в тексті. Особливої уваги потребують певні групи фразеологізмів, які викликають проблеми з сприйняттям їх та розуміння значення в іноземців [54, с.109].

Перша група — це фразеологізми, які не мають відповідників у формі фразеології в рідній мові. Такі фразеологізми розширюють знання про польську культуру. Це, переважно, ідіоми, які походять із польської літератури та мають своє коріння в історичних подіях, анекдотах чи просто з життя поляків. Найчастіше ці фразеологічні зв'язки містять складову з власною назвою або є цитатами з висловлювань відомих осіб. Також до цієї групи можна віднести польські фразеологізми, які без книжкового або історичного походження, які не мають фразеологічних еквівалентів в рідній мові.

Другу групу складають фразеологізми, які мають одне й те ж значення в обох мовах, але в більшості випадків відрізняються одним з компонентів. Найчастіше це є іменниковий складник або вся прийменникова фраза. Важливим є розуміння культурних умов та контексту при вивченні фразеологізмів, оскільки це сприяє кращому розумінню тексту, в якому вони використовуються. Необхідно досліджувати та порівнювати фразеологізми, бо це допомагає не лише у вивченні мови, але й у поглибленні знань про

культуру. Іноді зустрічаються групи фразеологізмів із компонентами, які належать до того ж самого семантичного поля, але в різних мовах вони представлені різними лексемами, це теж може викликати утруднення з розумінням даних фразеологізмів.

Третя група включає в себе вирази, які в польській та рідній мовах мають фразеологічні еквіваленти з однаковим значенням, але відрізняється їхній словесний склад. Фразеологізми цієї групи користуються великим інтересом серед іноземців, які вивчають польську мову, оскільки вони відображають мовні та міжкультурні відмінності в сприйнятті світу.

Варто виділити групу фразеологізмів, які мають міжнародне поширення. Зазвичай їх легко розпізнати в тексті, хоча не завжди вони мають однакову структуру в обох порівнюваних мовах. Багато відомих фразеологізмів походять з Біблії, відповідно, можуть викликати труднощі сприйняття серед іноземців, які не є християнами, або не мають глибокого ознайомлення з Біблією.

Також значну групу складають фразеологічні звороти, що посилаються на грецьку та римську міфологію, а також на літературу та історію античності.

Простішими для сприйняття є фразеологізми, які мають однакову структуру та значення як у польській, так і в рідній мові. Ці вирази, зазвичай, не викликають труднощів для сприйняття в іноземців, які вивчають польську мову, оскільки, як форма, так і значення, а також правила використання в реченні подібні в обох мовах. Однак, в межах цієї групи існують певні фразеологічні звороти, які мають однакову структуру, але з точки зору значення трохи відрізняються. Звороти цього типу через свою ідентичну структуру часто призводять до помилкових пояснень, тому вони вимагають як доброго володіння обома мовами, так і мовного відчуття.

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що сприйняття фразеологізмів іноземцями є складним завданням, яке утруднене культурними та мовними відмінностями.

Основні аспекти, які можуть впливати на сприйняття фразеологізмів іноземцями це:

1) культурні відмінності (багато фразеологізмів мають корені в конкретних культурних контекстах. Тому іноземець може зіткнутися з труднощами в розумінні виразів, які мають відношення до традицій, звичаїв чи історії іншої країни);

2) особливості мови (часто фразеологізми використовуються в мові з власними мовними особливостями. Іноземець може не мати достатнього володіння мовою, щоб легко розуміти конкретні вирази та їхні значення);

3) контекст вживання (деякі фразеологізми мають визначення, яке може змінюватися в залежності від контексту. Іноземець може потребувати часу та додаткового пояснення для повного розуміння, особливо, якщо вони зіткнулися із фразеологізмом в новому контексті);

4) семантичні особливості (одинакові у звучанні фразеологізми можуть мати різні семантичні відтінки в різних мовах. Іноземець може неправильно тлумачити значення через різницю в семантиці);

5) навчання та досвід (знання іноземцям відповідного культурного та мовного контексту, а також їхній досвід у вивченні мов, може значно полегшити сприйняття та розуміння фразеологізмів).

Щоб ефективно сприймати фразеологізми, іноземцеві може бути корисним вивчення не тільки лексики, але і культурних та історичних аспектів мови. Також важливо враховувати контекст та долучати до навчання різноманітні вправи, що стосуються вживання фразеологізмів у реальних ситуаціях.

2.3. Фразеологія як частина курсу польської мови як іноземної

2.3.1. Практичний аспект вивчення фразеології

Виникнення та розквіт лінгвокультурології, а також численні дискусії щодо викладання культурології в рамках вивчення польської мови як іноземної, привернули увагу до фразеології, як важливої частини лексики, що є значущим носієм культурної інформації, часто з типово польським характером. Аналіз внутрішніх робіт з питань навчання іноземців польської фразеології вказує на чіткий тенденційний зріст, що стосується кількості праць з навчання фразеології, починаючи з перших окремих статей з 70-х років і закінчуючи все частішими виступами та доповідями з фразеологічної тематики під час конференцій та зібрань мовознавців і лекторів, які займаються викладанням [45, с.249].

Залучення культурних елементів у навчання фразеології має велике значення: це дозволяє показати взаємозв'язки між мовою та культурою, які чудово виявляються в запасі відтворюваних одиниць, що в свою чергу створює можливість вивчення складних процесів, які відбуваються в мові; надає можливість іноземцям ознайомитися з різноманітними культурними мотиваціями сталих мовних зв'язків; збагачує їхні знання та розвиває мовно-культурну свідомість [54, с. 108].

Понадто, обговорення культурних відтінків, пов'язаних із фразеологізмами, може бути дуже привабливим для учасників занять. В контексті якісних та кількісних змін у фразеологічному запасі головною метою мовної освіти повинно бути усвідомлення значення збереження та охорони основного фразеологічного фонду, включаючи прислів'я як скарб, своєрідне надбання для якості сучасної польської мови та мовно-культурної свідомості її користувачів.

Звернення уваги на наявність архаїзмів у сталих з'єднаннях слів дозволяє висвітлити кумулятивну функцію фразеології, в якій збережені давні форми та

конструкції мови. З педагогічної перспективи одиниці, які включають архаїзми, можна використовувати для обговорення культурних змін, наприклад тих, що відбулися в системі мір і ваг. З іншого боку, важливо сигналізувати про наявність нових фразеологічних одиниць у мовній системі, що дозволяє іноземцям, при вивченні польської мови, розуміти сутність динаміки фонду сталих з'єднань слів.

Врахування культурного аспекту в навчанні фразеології відкриває багато можливостей для розвитку навичок у тих, хто навчається мови. Розвиток їхньої культурної компетентності можна досягати за допомогою наступних видів фразеологічних вправ [54, с.109]:

- 1) вказування на історичні джерела походження певних груп фразеологічних зв'язків;
- 2) пошук фразеологічних зв'язків, пов'язаних з різними історичними подіями, а також пояснення їхнього буквального та переносного значення;
- 3) збирання фразеологічних зв'язків спільного походження (наприклад, біблійні вислови, міфологізми, природна фразеологія);
- 4) реконструкція образу світу, втіленого в фразеологічних зв'язках (наприклад, відбиття лицарської культури, світ цінностей, антропоцентризм, культурні стереотипи, науковий та побутовий світогляд);
- 5) використання фразеологізмів для створення речень, які стосуються минулої культури;
- 6) виправлення фразеологічних помилок, які виникають внаслідок невідомості давніх реалій;
- 7) мовно-культурний аналіз зв'язків, що містять архаїзми;
- 8) аналіз фразеологічних запозичень з врахуванням культурного контексту;
- 9) обговорення значення та функції фразеологізмів у літературних творах, особливо в поетичних текстах;

10) аналіз міжтекстуальних зв'язків фразеологічних виразів, які присутні в різних текстах культури.

Важливо відзначити, що реконструкція мовного образу світу може стосуватися різноманітних текстів, включаючи і сучасні. Об'єктом аналізу може бути молодіжна мова з сучасних хітів, реклама, що використовує фразеологізми в нетиповому, привертаючому увагу контексті, або заголовки преси. Також важливо звернути увагу на використання обговорюваних фразеологізмів в поєднанні з візуальними елементами, наприклад, у рекламі, комічних малюнках чи демотиваторах.

Дидактика фразеології в культурному контексті може приймати різні форми. Слід розглянути впровадження освітніх проектів, які можуть виконуватись індивідуально чи в невеликих групах. Однією із пропозицій для такого проекту є створення словника, в якому фразеологізми будуть описані з урахуванням широкого культурного контексту. Ще однією формою є створення презентацій обраних фразеологічних зв'язків у вигляді плакатів, які потім можна використовувати для підготовки виставки, присвяченої зв'язкам фразеології з культурою.

З урахуванням культурних умов у педагогічній практиці варто враховувати співпрацю з викладачами інших дисциплін, що дозволить краще висвітлити зв'язки між мовою та культурою. Наприклад, можна запропонувати викладачам іноземних мов проект, присвячений контрастивній фразеології, в рамках якого студенти аналізували б обрані групи фразеологічних виразів у двох або трьох мовах (наприклад, інтернаціоналізми, фразеологізми з національним характером, фразеологізми з обраним компонентом). Реалізація таких проектів дозволяє показати відмінності та схожості між різними мовами та створює можливість аналізу причин їх виникнення.

Можна також взаємодіяти з навчанням певних історичних контекстів, наприклад, етики лицарства, з відображенням практик лицарства у фразеології. Аналіз колоративної фразеології також цікавий з погляду

візуалізації метафорики, тому це може бути предметом спільної роботи викладачів мистецьких дисциплін та полоністів. З іншого боку, соматична фразеологія, яка включає в себе вирази, пов'язані з назвами частин тіла, може бути важливою з точки зору науки про людину та медичних уявлень переднаукового періоду. Польська фразеологія містить багато виразів, що відображають християнський світогляд, тому цікавим рішенням було б спланувати співпрацю в цьому напрямку з викладачами релігієзнавчих дисциплін.

Практичний аспект вивчення фразеології польської мови як іноземної включає в себе ряд етапів та методів для ефективного освоєння та використання фразеологічних одиниць. Ось деякі практичні вказівки:

- систематичне вивчення фразеології (розпочинаючи з базових та повсякденних фразеологічних виразів, які часто використовуються в розмовній мові, групування фразеологізмів за темами, щоб легше їх запам'ятовувати);

- використання навчальних матеріалів (користування підручниками та посібниками з фразеології польської мови, навчальними відео, аудіозаписами або інтерактивними вправами, які допоможуть ознайомитися з фразеологічними одиницями);

- активне використання фразеології (впровадження вивчених фразеологізмів в письмові та усні висловлювання, складання речень з фразеологічними виразами для закріплення навчального матеріалу);

- спілкування та взаємодія (спілкування з носіями мови, щоб використовувати фразеологічні вирази у реальних ситуаціях);

- читання та слухання (читання книг, статей та перегляд фільмів чи серіалів польською мовою, щоб збагатити словниковий запас фразеологією);

— використання технологій (використання мобільних додатків або онлайн-ресурсів для вивчення фразеології, користування електронними словниками чи онлайн-базами фразеологізмів);

— запам'ятовування та повторення (використання різноманітних технік запам'ятовування, таких як карти пам'яті, щоб полегшити запам'ятовування фразеологічних одиниць, регулярне повторення вивченого матеріалу).

Практичний підхід, комбінований із систематичністю та різноманіттям методів, сприятиме успішному вивченню та використанню фразеології польської мови.

2.3.2. Застосування фразеологізмів у навчальних матеріалах

Дидактики та мовознавці давно визначили місце фразеології у формуванні мовленнєвих навичок у дітей та молоді. Навіть сьогодні фразеологія залишається об'єктом інтересу в галузі польської мови в школах та вищих навчальних закладах. У зв'язку з цим, творці навчальних програм та автори підручників стикаються з проблемою вибору теми з цього напрямку та методологічних питань, включаючи критерії класифікації фразеологізмів, введення синонімічних понять і термінів, а також обсягу вправ, спрямованих на досягнення навчальних цілей: розширення лексичного запасу, розуміння значень фразеологічних зв'язків, правильного та відповідного використання фразеологізмів у різних ситуаціях спілкування та видах висловлення, вивчення походження фразеологічних зв'язків.

Оскільки більшість питань з фразеології вводяться відповідно до основ програми з польської мови, важливо дослідити, як проблеми фразеології розглядаються в підручниках, які реалізують різні концепції мовного навчання.

Порівняння включеного у підручники вправового матеріалу із результатами досліджень з фразеології, проведених кілька років тому, викликає наступні зауваження [55]:

Автори підручників намагаються виходити назустріч мовним потребам учнів чи студентів, пропонуючи різноманітний запас фразеологізмів для використання в різних вправах. Навіть менший за обсягом підручник надає можливість розглядати ці вправи, як модельні та заповнювати їх власним фразеологічним матеріалом відповідно до потреб учнівської групи (враховуючи виявлені помилки чи дефіцити у фразеологічному вживанні).

Мало вправ, які демонструють різні способи пояснення значення фразеологічного зв'язку: надання синонімічної перефрази чи виразу, відповідність фразеологічних зв'язків поданим синонімам, адаптація

фразеологізмів до контексту висловлення та їх використання в конкретних ситуаційних умовах. Завдання вправ також варто розширювати порадами щодо використання фразеологічних, пареміологічних та орфографічних словників. Це сприятиме розвитку навичок користування словниками та мовної свідомості. Дослідження показують, що не всі вміють пояснювати значення сталих мовних зв'язків. Вони також мають труднощі із правильним використанням фразеологізмів та їх адаптацією до адресата, ситуації спілкування та форми висловлювання. У більшості студентів може бути не сформована звичка звертатися до відповідного словника для вирішення мовних невизначеностей, і, навіть, може бути неповнота у користуванні фразеологічними словниками. Використання вправ з підручників на заняттях буде ефективним, якщо вони будуть підпорядковані навчанню комунікативних навичок і переконливо мотивовані, зокрема потребою точно чи образно виражати зміст, користуватися фразеологічними зв'язками відповідно до їх значення та адекватно до стилістичної вартості.

Оскільки міфологізми та біблізми, а також інші рецесивні фразеологізми, які включають лексеми, які вже рідко використовуються сьогодні, і назви віддалених культурних реалій, є мало відомими студентам, варто частіше використовувати цей тип фразеологічних зв'язків у вправах. Вони є необхідними для розуміння літературних текстів та культурної традиції, а також свідчать про мовне минуле.

Для підвищення мовної свідомості учнів було б корисно розширити асортимент фразеологізмів за допомогою сучасних виразів. Фрази та звороти, які посилаються на реалії з різних сфер життя, наприклад, спорту, політики, медицини (підняти планку, фінансовий укол, зустріч на вершині), а також рефлексія над так званими "модними" висловами та зворотами.

Неможливо відмовитися від виразів, що мають виражений експресивний характер, у навчальному матеріалі (наприклад, взятих з молодіжного варіанту

польської мови). Проте слід усвідомлювати їхню функцію в висловлюванні та етичні та естетичні наслідки їх використання.

У підручниках важливо — завдяки відповідному вибору матеріалу для вправ — спрямовувати увагу на закріплене в фразеології мовне уявлення про світ (наприклад, фразеологічні зв'язки, що визначають відстань, час, кількість; виражають почуття та оцінки) [79, с.179].

Автори підручників надихають викладачаів на збагачення репертуару вправ власними ідеями (наприклад, привабливі форми навчальних ігор). Також, надихаючими, з педагогічної точки зору, є окремі збірки фразеологічних вправ та нові словники польської мови з фразеологізмами та прислів'ями [65, с.143].

Фразеологізми можна успішно використовувати у навчальних матеріалах для збагачення мовного виразу, розвитку мовних навичок та збільшення мовної компетенції студентів. Способи, які можна застосувати:

1) вправи на розуміння значення:

— створення вправ, в яких студенти повинні розуміти значення конкретних фразеологізмів у конкретних контекстах;

— завдання, де студенти мають з'ясовувати схожість або відмінність між фразеологізмами.

2) творчі завдання:

— запрошення студентів використовувати фразеологізми для написання власних творів, оповідань чи літературних творів;

— розвиток творчості шляхом створення власних фразеологічних висловів.

3) дискусії та рольові ігри:

— використання фразеологізмів у дискусіях на певну тему або у рольових іграх для покращення комунікативних навичок;

- створення ситуацій, де студенти повинні використовувати фразеологізми для переконливого висловлення своїх думок.

4) аналіз літературних творів:

- вивчення літературних текстів та виділення в них фразеологічних виразів;
- розгляд використання фразеологізмів в літературних творах та їхню роль у створенні атмосфери чи передачі емоцій.

5) вивчення культурних аспектів:

- розгляд фразеологізмів, пов'язаних з певною культурою або традиціями;
- дослідження історії та походження певних фразеологізмів, що може включати культурні відомості.

6) використання мультимедіа:

- створення презентацій або відеоматеріалів, в яких пояснюються значення та вживання фразеологізмів;
- використання аудіо- та відеозаписів для наочного представлення вимови та контексту вживання.

Застосування фразеологізмів у навчальних матеріалах може не лише покращити розуміння мови, а й зробити заняття цікавішими та поглибити культурне розуміння студентів.

3. ЗНАЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

3.1. Комунікативна роль фразеологізмів

Комунікативна компетенція розглядається як вміння говорити, сприймати на слух, читати, писати, а також розуміти зміст різноманітних текстів, вперше з'явилася в документах польської навчальної програми у 1999 році (Основи 1999). Це не означає, що раніше не розглядали її розвиток. Те, що сьогодні входить в область цього поняття в освіті мови, раніше охоплювало такі сфери мовної освіти, як стилістика чи риторика. Сам термін у мовознавчій літературі з'явився значно раніше, хоча з трошки іншим значенням.

Сосюровське розрізнення «*langue*» і «*parole*» з початку XX століття стало натхненням для подальшого відокремлення міжіндивідуальної мовної системи та використання системи, мови та мовлення, мовного коду та акту мовлення (застосування коду), потенційності та актуальності [55]. Продовженням опозиції «*langue*» — «*parole*» була введена Ноамом Чомським, творцем трансформаційно-генеративної граматики, дихотомія мовної компетенції та мовної діяльності.

Мовну компетенцію визначають як знання мови: неявне, несвідоме, що дозволяє користувачам мови розуміти та висловлювати все нові речення, включаючи велику більшість тих, які вони ніколи раніше не чули, розрізняти граматично правильні речення від неправильних, перефразовувати вислови через формулювання синонімічних висловів, розпізнавати багатозначність речень. З іншого боку, виконання означає реальне володіння мовою. Основна різниця між структурним та генеративним підходом полягає в тому, що Фердинанд де Сосюр визначав «*langue*» як соціальний факт, тоді як Чомський визначав мовну компетенцію як психологічне явище [55].

У аналогії до мовної компетенції Чомського почали використовувати термін «комунікативна компетенція». Цей термін вперше з'явився в назві

роботи Делла Хаймса «Про комунікативну компетенцію» [72, с.124] і означає знання мови (словника і граматики), розширене навичками відповідного використання цієї мови залежно від ситуації та соціальної ролі. У цьому розумінні комунікативна компетенція охоплює як «*langue*», так і «*parole*», як мовну компетенцію, так і виконання.

У літературі мовознавства і методики викладання існують два терміни: мовна компетенція і комунікативна компетенція. Комунікативна компетенція (інакше відома як прагматична компетенція) розглядається як вміння адекватно використовувати мову в залежності від ситуації, тоді як мовна компетенція (також відома як граматична компетенція) — як несвідоме знання мови, що полягає в умінні розуміти та створювати речення [72, с.156]. У працях, присвячених методиці викладання мов, підкреслюється, що навчаючи мови, потрібно формувати як мовну, так і комунікативну компетенцію, які обидві повинні сприяти досягненню вищої мети — розвитку навичок комунікації в усній та писемній формі з урахуванням вимог ефективної та етичної комунікації та введення їх в світ культури. Навчання мови в сучасному навчальному закладі має прагматичний і практичний характер.

До складу комунікативної компетенції входять різноманітні навички, які все частіше називаються різними компетенціями. Якщо слово «вміння», вживане в методичній літературі, акцентує увагу на навичках, то «компетенція» передбачає рівновагу між знанням і навичками. [72, с.167] Таким чином, у працях, присвячених мовній освіті, з'являється поняття, окрім мовної компетенції, також текстотвірна компетенція, орфографічна компетенція, лексична компетенція.

Компетенція фонологічна, а також компетенція фразеологічна. Поняття компетенції особливо поширилося в галузі глоттодидактики, з моменту введення його в Європейську систему оцінювання іноземних мов. Згідно з прийнятим там описом, комунікативні мовні компетенції включають лінгвістичні компетенції (лексична, семантична, граматична, фонологічна,

орфографічна, ортоепічна), соціолінгвістичні (визначники соціальних відносин, конвенції ввічливості, носії «народної мудрості», реєстр висловлення, діалекти та регіональні варіанти) і прагматичні (дискурсивна компетенція і функціональна компетенція) [55].

Фразеологічна компетенція означає розуміння фразеологічних виразів даної мови (їх відносно стійкої форми та призначеного для цієї форми несловесного значення) і вміння коректно ними користуватися відповідно до комунікативної ситуації, відноситься до навичок сприймання та висловлювання. Це є складовою лексичної компетенції і включає лексичні елементи, що складаються з кількох одиниць, запам'ятовуваних як цілість.

Діапазон одиниць, які включаються до фразеології, а отже пов'язаних із фразеологічною компетенцією, може бути різним, починаючи з ідіом (*тримати язик за зубами*), через стійкі порівняння (*білий як стіна*), інші стійкі вирази (*у зв'язку з, взяти участь, прийняти рішення*) чи колокації (*допустити помилку, виголосити виступ*), аж до усталених формул (зокрема, привітання) та шаблонних виразів (*чи можу я попросити...*)[54]. Компетенція фразеологічна, як частина мовної компетенції, передбачає знання та навички, що стосуються лексичної підсистеми, а як частина комунікативної компетенції — знання та навички лексично-комунікативно-культурні.

Знання про фразеологічні одиниці — це не лише певний реєстр вивчених багатослівних виразів, а й розуміння їхньої прагматичної цінності — в яких ситуаціях можна використовувати ці одиниці, до кого, яке мають стилістичне забарвлення і таке інше. Кожен вислів (наприклад, прогноз погоди, реклама, мотиваційний лист, ввічливе запитання) має свій реєстр стереотипних виразів, тому для ефективного спілкування користувач мови повинен вибрати, які саме одиниці буде використовувати. Зі всього арсеналу лексичних одиниць (включаючи фразеологічні вирази), якими володіє, він повинен обрати найбільш корисні в конкретній комунікативній ситуації. Для ефективного

спілкування знання фразеологічних виразів повинно бути функціоналізовано і автоматизовано.

Кожен раз відправник змушений вирішувати, чи в даній ситуації краще використовувати, зазвичай забарвлений стилістично, фразеологічний зв'язок, чи його нейтральний еквівалент. Вміння правильно користуватися фразеологізмами також пов'язане зі знанням про доступні фразеологічні словники і способи їх використання [55], що є важливим також з точки зору розвитку автономії користувачів. Користувачі мови повинні мати загальну орієнтацію щодо того, де вони можуть знайти інформацію про фразеологізми та їх походження. До традиційних фразеологічних словників слід додати все більш популярні онлайн-словники, які часто реєструють зв'язки, які не враховуються у друкованих словниках (зокрема, поточні і середовищні фразеологізми, нові запозичені одиниці), а також інші компендіуми (словники, лексикони). До фразеологічної компетенції входить також вміння розпізнавати культурні алюзії, на яких ґрунтуються модифікації сталих з'єднань, використовувані особливо в масовому спілкуванні та літературі.

Комунікативна компетенція сприяє взаєморозумінню, допомагає користувачам створювати вислови, адекватні ситуації та ефективну комунікацію. Фразеологічні зв'язки зустрічаються в текстах будь-якого виду, усного та писемного, офіційного та неофіційного, тому їх розуміння та вміння користуватися ними є основою ефективного спілкування.

Комунікаційний аспект стосується навчання, спрямованого на розвиток навичок, пов'язаних із сприйняттям та створенням текстів. Фразеологізми відіграють важливу роль у процесі розвитку комунікаційних навичок передавання та сприйняття, оскільки вони є частиною лексики природної мови. У випадку фразеологізмів розвиток комунікаційної компетенції включає поступове розширення (як у активному, так і у пасивному словнику) запасу засвоєних фразеологічних виразів, звертання уваги на їхнє стилістичне

різноманіття і синонімічність у порівнянні зі словами та іншими фразеологізмами, а також на питання правильності.

В контексті комунікативної компетентності, такої як володіння різноманітними мовними засобами, розуміння сенсу тексту, конструювання послідовних та лінгвістично вірних висловлень, адаптація мовної форми до її функцій, проблематика фразеології виникає на заняттях і присутня в програмах навчання полоністики. Фразеологізми розглядаються як мовні засоби виразу, корисні для комунікації, що служать узгодженню висловлення, конкретизації, збагаченню експресії та наповненню гумором [79, с.169].

Численні дослідження щодо знання фразеологізмів на різних етапах здобуття освіти показують, що студенти мають досить різноманітний запас фразеологічних зв'язків [79, с.179-190]. Іноді вони не завжди розуміють значення фразеологізмів, також мають труднощі з їх правильним використанням та адаптацією до комунікаційної ситуації. У живому мовленні вони використовують значно більший спектр фразеологізмів, ніж в усних висловлюваннях. Зрозуміло, що чим рідше використовуються фразеологічні зв'язки (чим меншу частоту вони мають у сучасних текстах), тим більше вони піддаються спотворенню і відхиленню від норми використання студентами.

Фразеологія відіграє важливу роль у підвищенні ефективності комунікації. Звороти, вирази та фразеологізми становлять не лише багатство мови, але й ключовий елемент вдосконалення навичок спілкування. Використання фразеології допомагає точно та виразно висловлювати думки. Фразеологічні вирази мають чітке значення та сприяють уникненню двозначності. Фразеологічні вирази вносять високий ступінь стилістичного забарвлення у мовлення. Вони дозволяють надати тексту особливого колориту та виразності.

Користування фразеологією полегшує розуміння мовлення для оточуючих, оскільки багато фразеологізмів є загальноприйнятними та широко відомими. Фразеологічні вирази часто висловлюють емоції більш ефективно,

роблячи мовлення барвистішим та виразнішим. Фразеологія пов'язана із культурним контекстом, тому її використання вказує на розуміння та відчуття культурних особливостей.

Загалом, володіння фразеологією сприяє покращенню якості комунікації, забезпечуючи мовленнєву точність, стиль, виразність та емоційність.

3.2. Роль фразеологізмів у формуванні культурної компетенції

Людина інтерпретує реальність, в якій вона живе, створюючи певні способи опису її. Інтерпретація залежить від суб'єкта пізнання, його значення, можливостей представлення навколишнього світу. Суб'єктивність мовленнєвого усвідомлення позамовної реальності призводить до наявності відмінностей у семантико-лексичному формуванні мови, які використовуються в різних етнічних спільнотах. В кожній з них сформується своєрідний мовний образ світу, який визначається Ренатою Гжегорчиковою наступним чином: *«Мовну картину світу я б хотіла розуміти як поняттєву структуру, усталену (закріплену) в системі даної мови, отже, в її граматичних і лексичних властивостях (значеннях слів і їх зв'язках), що реалізується, як і все в мові, за допомогою текстів (висловлювань)»* [55].

Мовними одиницями, такої різноманітної картини світу, властивій конкретній культурі, є, зокрема, сталі мовні зв'язки, наприклад, фразеологізми і прислів'я. Аналіз контрастування сталих словосполучень дозволяє вказати на подібності та відмінності між окремими одиницями. Також слід зауважити, що образ світу, що передається мовними зв'язками певної мови, може нести інформацію, яка не відповідає науковому зображенню описуваного фрагмента реальності. Це впливає з того, що: *«науковий образ формується передусім за допомогою посилань на реальність і, принаймні, намагається якнайдостовірніше її відтворити»* [55], тоді як примітивний образ враховує як об'єктивні характеристики конкретних об'єктів, так і приписані йому в даній культурі, включаючи і ті, що не відповідають науковому уявленню про світ.

У польській фразеології ми знаходимо численні приклади такого роду розбіжностей: наприклад, розмовні фразеологізми передають негативний образ свині (наприклад, *«brudny jak świnia»*, *«głupia świnia»*), тоді як з наукової точки зору свині є *«не тільки розумними, але також дуже пластичними у пристосуванні до нових ситуацій та мають великий спектр почуттів»* [55].

Важливо відзначити, що негативний образ свині передається іншими мовами, зокрема англійською, німецькою та італійською, що має культурні підґрунтя.

Врахування культурних факторів у фразеологічних дослідженнях має стійку позицію, на що великий вплив справив розвиток когнітивізму. Мовно-культурний підхід дозволяє розглядати сукупність сталих словосполучень як своєрідний культурний континуум, в якому співіснують одиниці з різних періодів, як давніх, так і сучасних [55].

Дослідження сталих словосполучень дозволяє відтворити певні аспекти минулого: старовинні обряди, вірування та погляди. Наприклад, в польській фразеології зустрічаються одиниці, що мають відношення до практик, пов'язаних із шляхетським полюванням, які були важливим елементом культури минулих часів, наприклад, «*popędzić kota*», «*siedzieć jak zając pod miedzą*», «*wietrzyć jak ogar*» [55]. Походження фразеологізмів «*biegać za kimś jak za rarogiem*» і «*gapić się na kogoś jak na raroga*» також пов'язане з полюванням. *Сокіл (raróg)* був одним з найрідкісніших птахів в Польщі у XVI - XVII столітті.

Іншим прикладом фіксації старовинних реалій є фразеологія, пов'язана з ремеслом [54]. У ній зустрічається багато одиниць, які виникли на основі спостережень за роботою ремісників, що є важливою сферою діяльності людини. В польській фразеології, наприклад, є фіксовані словосполучення, мотивовані стереотипним уявленням про роботу шевця: «*szewski poniedziałek*», «*wpaść w szewską pasję*», «*kręcić jak szewc kopytem*», «*izewc bez butów chodzi*». Ева Млинарчик представила образ окремих ремісничих галузей, таких як: харчові, текстильні, будівельні, шкіряні, металургійні, деревообробні, керамічні та скляні, які визначені в сталих словосполученнях [55]. Результати досліджень показують, що проаналізовані зв'язки містять інформацію про професії, інструменти тощо, які невідомі сучасному користувачеві польської мови.

Важливу роль у формуванні фразеологізмів відіграє також релігія. Анна Пайдзінська звертає увагу на вплив католицизму на уявлення про світ, що міститься в польській мові, стверджуючи, що: «світ, закріплений у польській фразеології, це світ, який ми бачимо через призму католицизму в популярній версії, не надто глибокого, але незаперечного» [72, с.130]. Наприклад, фразеологізми, які відображають віру в те, що Бог є творцем світу [72, с.132]. Носіями цього переконання є такі фразеологізми, як: *ktoś zapomniał o bożym świecie, jak/jakim kogoś Pan Bóg stworzył, niestworzone rzeczy/historie/brednie* та ін. Іншим проявом впливу релігії на фразеологічний запас є присутність слів, пов'язаних з релігійним життям, у функції складників фразеологізмів. Прикладами таких лексичних одиниць є, зокрема, наступні слова: *Bóg* (наприклад, *ktoś poszedł do Boga* — *хтось пішов до Бога*), *anioł* (наприклад, *anioł stróż* — *ангел-охоронець*), *diabeł* (наприклад, *diabeł coś ogonem nakrył* — *диявол щось накryw хвостом*), *racierz* (наприклад, *jak amen w racierzu* — *як амінь у молитві*).

Вплив на характер фразеологічних зв'язків даної мови також має лінгвістичне уявлення про назви тварин та рослин в певній культурі, іншими словами, важливо, яке значення має певний представник фауни або флори на конкретній території. Слід підкреслити, що назви тварин часто мають символічне значення, а символи, зазвичай, мотивують значну кількість сталих фразеологічних зворотів.

У формуванні культурних фразеологізмів ми виявляємо вплив ще донаукових концепцій світу, які виявляються в присутності виразів, що відображають вірування, прикмети та старовинні медичні практики. Ідіоми з компонентом «жовч», наприклад, *хтось є повним жовчі, жовч заливає когось*, є мовним залишком гуморальної патології. За цією донауковою теорією існували чотири рідини, які наповнювали тіло людини: а саме: кров, жовч,

слиз і чорна жовч. Ці рідини, їх взаємодія впливали на здоров'я та темперамент людини [81].

Ще одним важливим джерелом виникнення фразеологізмів є матеріальна культура — назви її елементів часто стають складовими сталих виразів. Наприклад, товста людина описується порівнянням із бочкою — *товстий як бочка*, людина, яка швидко говорить, — за допомогою виразу *говорити/гомоніти як катаринка*, тобто дуже багато і швидко, а привабливу, елегантну жінку — фразеологічно — *виглядає як лялька*. З іншого боку, невірнo виконану, недокладну справу можна назвати *виготовлено як сокирою*, а товар високої якості можна описати, використовуючи вираз *з верхньої полиці* [81].

Багато поєднань, що утворюють фразеологію, є одиницями, заснованими на культурно санкціонованих поведінках та практиках. Фразеологізм *«nosić spodnie»*, крім буквального значення, тобто *«носити штани»*, може також мати символічний або культурний відтінок в певному контексті, таке як *«бути чоловіком»*. У минулих століттях соціальна роль чоловіка передбачала відданість йому влади у сім'ї та призначала йому роль прийняття важливих рішень.

Приказка *«Kobieta ma włosy długie, a rozum krótki»* мотивується стереотипним уявленням про жінку, яка залежить від чоловіка і неспроможною приймати власні рішення. Крім того, вона посилається на елемент зовнішнього вигляду типової жінки: характерним для неї є довге волосся. Фразеологізм *«trzymać/chować/kryć/ukrywać coś pod poduszką»* зі значенням *«зберігати щось, особливо цінне, під подушкою»* мотивується звичаєм приховувати цінні речі під головою сплячого, щоб убезпечити їх від крадіжки під час сну власника [81].

З культурного погляду важливо враховувати той факт, що фразеологізм походить з конкретного тексту. Фразеологічні зв'язки виникають в мові з

різних текстів, таких як релігійні, літературні чи популярні, наприклад, рекламні слогани чи тексти пісень. У багатьох випадках тексти, у яких використано фразеологічні зв'язки залишаються живими, що впливає на їх конотаційний потенціал.

В аналізі культурних мотивацій фразеологізмів також важливо враховувати культурні моделі соціальних поведінок: саме вони відображаються в багатокомпонентних зв'язках, зокрема в фразеологізмах та прислів'ях.

Фразеологізми відіграють важливу роль у формуванні культурної компетенції, оскільки вони відображають культурні особливості мови та виражають конкретні концепції, переказуючи традиції, звичаї, історію та цінності суспільства. Вони відображають унікальні аспекти культури, висвітлюючи ті чи інші цінності, які є важливими для даного суспільства, передають особливості відносин, вірувань, поглядів на світ тощо. Дуже часто фразеологізми мають свої корені в культурних образах, міфах або історичних подіях, які вони відображають. Вони допомагають транслювати та утримувати культурні образи через мову.

Фразеологічні одиниці можуть створювати живі образи та асоціації, що сприяє кращому розумінню певних культурних концепцій та нюансів. Знання фразеологізмів полегшує ефективну комунікацію в мовному спілкуванні, оскільки вони використовуються для вираження ідей чи емоцій, що є типовими для конкретної культури. Також вони можуть сприяти формуванню та утриманню ідентичності, визначаючи, як мовна група розуміє та висловлює світові уявлення.

Отже, вивчення та розуміння фразеологізмів допомагає людям отримати більш глибоке уявлення про культуру, мову та спосіб мислення певного суспільства.

Фразеологізми відіграють важливу роль у формуванні культурної компетенції. Вони є не лише мовними конструкціями, а й важливою частиною

культурної спадщини мови. Розуміння та використання фразеологізмів допомагає людям вражати своїми мовними навичками, але також виражати специфічний культурний контекст.

Ось кілька способів, якими фразеологізми впливають на формування культурної компетенції:

1) вираження культурних цінностей: Фразеологізми часто відображають основні цінності та переконання певної культури. Їх розуміння допомагає вивчати та розуміти, які аспекти культури є важливими для носіїв мови;

2) вираження традицій та звичаїв: Фразеологізми можуть включати в себе вирази, пов'язані з традиціями, обрядами та звичаями певного народу. Вони розкривають специфіку культурного способу життя;

3) підтримка ідентичності: Використання фразеологізмів може слугувати інструментом підтримки ідентичності та національної приналежності. Це сприяє утриманню культурного самосвідомлення;

4) стимулювання інтересу до культури: Вивчення фразеологізмів може бути цікавим і цінним шляхом дізнання про різні аспекти культури, включаючи історію, фольклор, традиції та спосіб вираження думок;

5) розкриття глибини мови: Фразеологізми мають часто багатозначний сенс, що може включати в себе культурні, історичні та літературні аспекти. Їх розуміння дозволяє краще зрозуміти глибини мови та її взаємозв'язок з культурою.

Отже, фразеологізми відіграють значущу роль у формуванні культурної компетенції, розширюючи розуміння та сприяючи взаєморозумінню між представниками різних культур.

ВИСНОВКИ

У сучасному світі, охопленому глобалізацією та міжкультурною взаємодією, вивчення іноземних мов набуває особливої вагомості. Однією з таких мов є польська, яка, відзначаючись своєю багатшаровістю та історичною глибиною, привертає увагу все більшої кількості іноземних студентів. У цьому контексті, вивчення фразеології польської мови стає актуальним завданням, оскільки фразеологічні одиниці, втілені в мовленні, мають значущий вплив на мовну картину та культурну ідентичність.

Своєрідність фразеологічних зворотів полягає в тому, що їх вживання залежить від різних факторів комунікації. До них належить: ситуація спілкування, наміри та настрої оратора, його ставлення до співрозмовника та вид спілкування (усне чи письмове), а також тема розмови і її жанр (публічний виступ, особиста розмова). У цьому випадку важливий і стиль висловлювання, оскільки кожен фразеологічний зворот можна переосмислити під нього. Відповідно, фразеологізми служать для того, щоб досягнути різних комунікаційних цілей, залежно від змісту тексту, у якому вони вживаються. Вживання фразеологізмів може призвести до того, що текст стане менш офіційним чи науковим, надаючи йому експресії та образності.

Вивчення фразеологізмів польської мови для іноземців може супроводжуватись рядом різних труднощів. Деякі проблеми, які можуть виникнути у іноземців при вивченні польських фразеологізмів, включають:

1)лінгвістичні відмінності — фразеологізми часто ґрунтуються на культурних та історичних контекстах, що може бути непростим для іноземців. Вони можуть містити сленг, архаїчні вирази або лексичні особливості, які важко зрозуміти без контексту;

2)неможливість перекладу — деякі фразеологізми мають унікальні значення, які важко або неможливо передати словесною або лексичною еквівалентністю на інші мови. Це може викликати непорозуміння;

3) синтаксичні особливості — синтаксична будова фразеологізмів може відрізнятися від того, що звичайно використовується в іншій мові. Іноземці можуть зіткнутися із складнішими синтаксичними структурами та незвичайним порядком слів;

4) недостатня інтеракція з мовним середовищем — іноземець може відчувати труднощі, якщо він має обмежений доступ до польського мовного середовища. Взаємодія з носіями мови та використання фразеологізмів у реальних ситуаціях може бути обмеженим;

5) недостатнє розуміння контексту — без розуміння культурного та соціального контексту, важко правильно інтерпретувати фразеологізми. Іноземці можуть не мати необхідного багажу знань для повного розуміння значення виразів;

6) потреба в практиці — вивчення фразеологізмів вимагає практики в реальних ситуаціях.

У вивченні фразеологічних зв'язків важливу роль відіграє пояснення їх буквального та переносного значень та особливості використання в тексті. Особливої уваги потребують певні групи фразеологізмів, які викликають проблеми з сприйняттям їх та розумінням значення в іноземців.

Перша група — це фразеологізми, які не мають відповідників у формі фразеології в рідній мові. Такі фразеологізми розширюють знання про польську культуру. Це, переважно, ідіоми, які походять із польської літератури та мають своє коріння в історичних подіях, анекдотах чи просто з життя поляків. Найчастіше ці фразеологічні зв'язки містять складову з власною назвою або є цитатами з висловлювань відомих осіб. Також до цієї групи можна віднести польські фразеологізми, які без книжкового або історичного походження, які не мають фразеологічних еквівалентів в рідній мові.

Другу групу складають фразеологізми, які мають одне й те ж значення в обох мовах, але в більшості випадків відрізняються одним з компонентів. Найчастіше це є іменниковий складник або вся прийменникова фраза. Важливим є розуміння культурних умов та контексту при вивченні фразеологізмів, оскільки це сприяє кращому розумінню тексту, в якому вони використовуються. Необхідно досліджувати та порівнювати фразеологізми, бо це допомагає не лише у вивченні мови, але й у поглибленні знань про культуру. Іноді зустрічаються групи фразеологізмів із компонентами, які належать до того ж самого семантичного поля, але в різних мовах вони представлені різними лексемами, це теж може викликати утруднення з розумінням даних фразеологізмів.

Третя група включає в себе вирази, які в польській та рідній мовах мають фразеологічні еквіваленти з однаковим значенням, але відрізняється їхній словесний склад. Фразеологізми цієї групи користуються великим інтересом серед іноземців, які вивчають польську мову, оскільки вони відображають мовні та міжкультурні відмінності в сприйнятті світу.

Варто виділити групу фразеологізмів, які мають міжнародне поширення. Зазвичай їх легко розпізнати в тексті, хоча не завжди вони мають однакову структуру в обох порівнюваних мовах. Багато відомих фразеологізмів походять з Біблії, відповідно, можуть викликати труднощі сприйняття серед іноземців, які не є християнами, або не мають глибокого ознайомлення з Біблією.

Також значну групу складають фразеологічні звороти, що посилаються на грецьку та римську міфологію, а також на літературу та історію античності.

Простішими для сприйняття є фразеологізми, які мають однакову структуру та значення як у польській, так і в рідній мові. Ці вирази, зазвичай, не викликають труднощів для сприйняття в іноземців, які вивчають польську мову, оскільки, як форма, так і значення, а також правила використання в реченні подібні в обох мовах. Однак, в межах цієї групи існують певні

фразеологічні звороти, які мають однакову структуру, але з точки зору значення трохи відрізняються. Звороти цього типу через свою ідентичну структуру часто призводять до помилкових пояснень, тому вони вимагають як доброго володіння обома мовами, так і мовного відчуття.

Фразеологія відіграє важливу роль у підвищенні ефективності комунікації. Звороти, вирази та фразеологізми становлять не лише багатство мови, але й ключовий елемент вдосконалення навичок спілкування. Використання фразеології допомагає точно та виразно висловлювати думки. Фразеологічні вирази мають чітке значення та сприяють уникненню двозначності. Фразеологічні вирази вносять високий ступінь стилістичного забарвлення у мовлення. Вони дозволяють надати тексту особливого колориту та виразності.

Користування фразеологією полегшує розуміння мовлення для оточуючих, оскільки багато фразеологізмів є загальноприйнятними та широко відомими. Фразеологічні вирази часто висловлюють емоції більш ефективно, роблячи мовлення барвистішим та виразнішим. Фразеологія пов'язана із культурним контекстом, тому її використання вказує на розуміння та відчуття культурних особливостей.

Загалом, володіння фразеологією сприяє покращенню якості комунікації, забезпечуючи мовленнєву точність, стиль, виразність та емоційність.

Фразеологізми відіграють важливу роль у формуванні культурної компетенції, оскільки вони відображають культурні особливості мови та виражають конкретні концепції, переказуючи традиції, звичаї, історію та цінності суспільства. Вони відображають унікальні аспекти культури, висвітлюючи ті чи інші цінності, які є важливими для даного суспільства, передають особливості відносин, вірувань, поглядів на світ тощо. Дуже часто фразеологізми мають свої корені в культурних образах, міфах або історичних

подіях, які вони відображають. Вони допомагають транслювати та утримувати культурні образи через мову.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Авксентьев Л.Г. Сучасна українська мова. Фразеологія. – Харків: Вища школа, 1988. – 134с.
2. Авксентьев Л.Г. Фразеологічна одиниця як предмет фразеології та її основні ознаки // Мовознавство. – 1979. – № 5. – С. 13-16.
3. Алефіренко М.Ф. Теоретичні питання фразеології. – Харків, 1987. – 198 с.
4. Бабич Н.М. Фразеологія української мови. Навчальний посібник. –Чернівці, 1971. – 214 с.
5. Бабкін О.М. Про природу і характер фразеологічних одиниць // Українська мова в школі. – 1962. – №2. – С. 11-16.
6. Баран Я.А. Фразеологізми у системі мови // Вісник Прикарпатського університету. Філологія. Вип. III. – 1999.– С. 35-42.
7. Баран Я. А. Фразеологія: знакові величини : навч. посіб. для студентів факультетів іноземних мов / Я. А. Баран, О. М. Білоус, І. М. Зимомря [та ін.]. –Вінниця : Нова Книга, 2008. –256 с.
8. Галинська О. М. Фразеологізми як знаки культурної інформації [Текст] /О. М. Галинська // Проблеми зіставної семантики: збірник наукових статей. – Вип. 10 / відп. ред. Корольова А. В. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2011. – Ч. 2. – С. 72-76.
9. Демський М.М. Деякі особливості морфологічного складу фразеологічних одиниць // Рідне слово. – К., 1971. – В. 5. – С. 14-18.
10. Демський М.М. Українські фраземи й особливості їх творення. – Львів-Краків-Париж: Просвіта, 1994. – 62с.
11. Доленко М.Т., Дацюк І.І., Кващук А.Г. Сучасна українська мова. К.: Вища школа, 1987. – С. 106-110.
12. Електронна версія «Великої української енциклопедії». URL: <https://vue.gov.ua/%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F> (дата звернення 25.01.2023)

13. Зорівчак Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія./ Р.П. Зорівчак -К., 1983. –174 с.
14. Інтернет архів. URL: https://web.archive.org/web/20161227055157/http://ito.vspu.net/ENK/2011-2012/kompleks_new_magistru/rob_styd/14_15/Prokopovuch/page-4.html (дата звернення 01.03.2023)
15. Їжакевич Г.П. Стилiстична класифiкацiя фразеологiзмiв //Українська мова i лiтература в школi. – 1971. – № 10. – С.13-21.
16. Кожин О. Принципи стилістичної диференціації фразеологізмів. // Теоретичні проблеми лінгвістичної стилістики. К.: Наукова думка, 1972. – С. 167-175.
17. Кожуховська Л. Системні класифікації фразеологічних одиниць в українiстицi [Текст] / Л. Кожуховська // Мовознавчі студії. Випуск 2: Фразеологізм і слово у тексті і словнику (За матеріалами Всеукраїнської наукової конференції на пошану 75-річчя від дня народження професора Мар'яна Демського) / упорядники : К. Іваночко, О. Кушлик, П. Мацьків, М. Стецик, М. Яким, Я. Єрмоленко, Л. Баранська. – Дрогобич : Посвіт, 2010. – С.192-198.
18. Лисиченко Л. Лексикологія сучасної української мови. Семантична структура слова. – Х., Вища школа. – 1977. – 113 с.
19. Любчук Н. В. Еквівалентність фразеологізмів з етнокультурним компонентом / Н. В. Любчук // Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. праць. –Київ, 2000. –224.
20. Медведєв Ф. Українська фразеологія. Чому ми так говоримо? – Харків: Вища школа, 1977. – 230с.
21. Мойсієнко А. К. Актуалізація фразеологічних одиниць у художньому тексті [Текст] / А. К. Мойсієнко // Українська лексикографія в загальнослов'янському контексті : теорія, практика, типологія. Ларисі Григорівні Скрипник. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. – С.115-121.

22. Мокієнко В. М. Слов'янська фразеологія [Текст] : підручник для вузів за спец. «Слов'янська мова і література» / В. М. Мокієнко. – М. : Вища школа, 1989. – 287с.
23. Морараш Г. В. Фразеологічне багатство мови творів Євгенії Ярошинської [Текст] / Г. В. Морараш // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : Філологічні науки. Випуск 28.– Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2011. – С. 312-315.
24. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Volkov_Anatolii/Leksykon_zahalnoho_ta_porivnialnoho_literaturoznavstva.pdf?PHPSESSID=on7f84lm1oqns7o8bkv4q9g6d4
25. Пономаренко А. Ю. Фразеологічні одиниці з демінутивним та аргументативним ком-понентом у сучасній українській мові : дис.канд. філол. наук : 10.02.01 / Аліна Юріївна Пономаренко. –Ніжин, 2003. –240 с.
26. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики /А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
27. Рогач О. О. Структурно-семантичні особливості фразеологізмів з етнонімами (на матеріалі української, російської, польської, англійської, французької мов) : монографія / О. О.Рогач –Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. –236 с.
28. Руснак В.І. Зоосемічні фразеологічні одиниці як носії національно маркованої вторинної номінації [Текст] / В. І. Руснак // Наукові записки. Серія «Філологічна». Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія». – Вип. 19. – 2011. – С. 329–336.
29. Савченко Л. В. Феномен етнокодів духовної культури у фразеології української мови : етимологічний та етнолінгвістичний аспекти: монографія [Текст] / Любов Василівна Савченко. – Сімферополь : Доля, 2013. – 600 с.
30. Селіванова О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти) : монографія / Селіванова О. –К. ; Черкаси : Брама, 2004. –276 с.

31. Скаб М. Біблійні фразеологізми як об'єкт мовної гри в сучасній українській літературі / М. Скаб // Учені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. -2012. -Т. 25, 64 с.

32. Словник іншомовних слів. URL:
<https://www.jnsm.com.ua/cgibin/u/book/sis.pl?Qry=%25B3%25E4%25B3%25EE%25EC%25E0>

33. Сучасна українська літературна мова : Лексика і фразеологія [Текст] / за заг. ред. акад. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1969. – 438 с.

34. Тепляков І. М. До проблеми розмежування системної і функціональної фразеології [Текст] / І. М. Тепляков // Проблеми слов'янства. –Львів. 1990.– Вип.41. – С. 54-61.

35. Тепляков І. М. Конфронтація фразеологізмів на рівні системи та функціонування [Текст] / І. М. Тепляков // Мовознавчі студії. Випуск 2: Фразеологізм і слово у тексті і словнику (За матеріалами Всеукраїнської наукової конференції на пошану 75-річчя від дня народження професора Мар'яна Демського) / упорядники : К. Іваночко, О. Кушлик, П. Мацьків. М. Стецик, М. Яким, Я. Єрмоленко, Л. Баранська. – Дрогобич : Посвіт, 2010. – С. 394-403.

36. Теклюк В. Фразеологізми як синтаксичні одиниці в публіцистиці //Дивослово. – 2002. – № 7. – С. 14-16.

37. Ужченко В.Д., Авксентьев Л. Українська фразеологія: Навчальний посібник для студентів філологічного факультету університетів. – Х.: Основа, 1990. – 167с.

38. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови [Текст] : навч. посібник / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – К. : Знання, 2007. – 494 с.

39. Українська мова: Енциклопедія / [редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін.] — 2-ге вид.,

випр. і доп. — К. : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. — 824 с.

40. Фразеологічні звороти. Їх класифікація та сфери вживання. Фразеологія. URL: <https://studfile.net/preview/5111182/page:8/>

41. Хома Н. Ономастичний простір в українських фразеологізмах (прислів'ях, приказках) [Текст] / Н. Хома. // Вісник Прикарпатського національного університету. Філологія / М-во освіти і науки, молоді та спорту України / редкол.: В. Г. Матвіїшин та ін. — Івано-Франківськ, 2011. — Вип. 29/31. — С. 411-413.

42. Шевченко Л. Роль метафори і метонімії у творенні фразеологічних одиниць // Українська мова і література в школі. — 1985. — № 10. — С. 26-31.

43. Шмулик С. Фразеологічне багатство нашої мови // Українська мова і література в школі. — 2001. — № 40. — С. 6.

44. Юрченко О. Формування фразеологічного фонду української літературної мови. — Х.: Вища школа, 1984. — 208с.

45. Basaj M. Najstarsza warstwa frazeologii słowiańskiej, w: J Rusek, W. Boryś, red., Prasłowiańszczyzna i jej rozpad, Wydawnictwo Energeia, Warszawa, 1998, s. 249–253.

46. Bąba S. Frazeologia polska. Studia i szkice. Poznań, 2009, 460 с.

47. Chlebda W. Frazeologia polska minionego wieku, [w:] Polszczyzna XX wieku. Ewolucja i perspektywy rozwoju, red. S. Dubisz, S. Gajda, Warszawa: Elipsa, 2001, s. 155-165.

48. Chlebda W. Frazeologia w międzyludzkiej przestrzeni komunikacyjnej, „Problemy Frazeologii Europejskiej”, t. 6, red. nauk. A. M. Lewicki, Lublin: Norbertinum, 2004 s. 11-20.

49. Chlebda W., Szkice o skrzydlatych słowach. Interpretacje lingwistyczne, Opole 2005, s. 81-82

50. Chlebda W. Mały prywatny katalog pilnych zadań frazeologicznych, „Problemy Frazeologii Europejskiej”, t. 8, red. nauk. A. M. Lewicki, Lublin: Norbertinum, 2007, s. 15-31.
51. Czarnecka K., 2002, Odbicie zjawisk gospodarczych we frazeologii III Rzeczypospolitej (1989-2000), „Poradnik Językowy”, z. 4, s. 32-41.
52. Dziamska-Lenart G. Z zagadnień defrazeologizacji stałych związków wyrazowych. [W:] Z zagadnień frazeologii, stylistyki i kultury języka. Red. S. Bąba i P. Fliciński. Poznań, 2006. S. 33-43
53. Dubisz S. Angelologia - frazeologia...i żal."Sprawy nauki". Biuletyn Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. 1983. 37 s.
54. Frazeologia_w_programach_nauczania_języka_polskiego_jako_obcego.
https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/56360/papiez_frazeologia_w_programach_nauczania_jezyka_polskiego_jako_obcego_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y
55. Frazeologia w kształceniu językowym. URL:
https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/11658/1/Frazeologia_w_ksztalceniu_jezykowym.pdf
56. Grochowski W., Zarys leksykologii i leksykografii. Zagadnienia synchroniczne, Toruń 1972; P. Müldner-Nieckowski, Frazeologia poszerzona, Warsaw 2007, s. 22-38
57. Grochowski W., Założenie ogólne opisu tzw. wyrażeń funkcyjnych w Wielkim Słowniku Języka Polskiego, y: Nowe studia leksykograficzne, red. P. Źmigrodzki, R. Przybylska, t. 2, Kraków, 2008, s. 11-22
58. Kłosińska K.: Słownik przysłów — czyli przysłownik. Warszawa, 2004, 296 s.
59. Kochański W., Klebanowska B., Markowski A. O dobrej i złej polszczyźnie. Warszawa, 1989, 380 s.
60. Kucała M., 1973, Wyrażenia i zwroty średniowieczne we współczesnej polszczyźnie, „Język Polski”, R. LIII, nr 4, s. 184–194.
61. Kurkiewicz J. Frazemy w Wielkim słowniku języka polskiego – zasady doboru,

- źródła i schemat opisu. [W:] Nowe studia leksykograficzne 2. Red. P. Żmigrodzki i R. Przybylska. Kraków, 2008. s. 61-72.
62. Lewicki A.M., Stanisław Skorupka: Słownik frazeologiczny języka polskiego (review), "Język Polski" 1968, t. 59, № 4, s. 310-315
63. Lewicki A.M., Składnia związków frazeologicznych, Biul. Pol. Tow. Мовознавство, 1983, z. XL, s. 75-83
64. Lewicki A., Pajdzińska A. Świat przez pryzmat frazeologizmów. W: Encyklopedia kultury polskiej XX wieku. T. 2: Współczesny język polski. Red. J. Bartmiński. Wrocław, 1993, 637 s.
65. Majkowska G. Klasyfikacja semantyczna zamierzonych modyfikacji związków frazeologicznych. [W:] Z problemów frazeologii polskiej i słowiańskiej V. Red. M. Basaj i D. Rytel. Wrocław, 1988. S.143-163.
66. Markowski A. Zagadnienia poprawności leksykalnej – najważniejsze kwestie. [W:] A.
67. Markowski. Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne. Warszawa, 2005. S.156-274.
68. Narodowy Korpus Języka Polskiego. URL: // <http://nkjp.pl/> (дата звернення 07.07.2023)
69. Nauczanie frazeologizmów w metodzie komunikacyjnej. URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/10-szafraniec%20\(6\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/10-szafraniec%20(6).pdf) (дата звернення 09.08.2023)
70. Nowakowska A. Podstawowe pojęcia frazeologii; Status jednostek frazeologicznych w obrębie konstrukcji wielowyrazowych. [W:] A. Nowakowska. Świat roślin w polskiej frazeologii. Wrocław, 2005. S. 19-45
71. Pajdzińska A. Frazeologizmy jako tworzywo współczesnej poezji. Lublin. 1993. 70 s.
72. Polański E., Iwanowicz M. Słownictwo i frazeologia w szkole. Wiadomości, ćwiczenia, testy dla gimnazjów i szkół średnich. Łódź 1999, 380 s.

73. Polański E.: Słownik języka polskiego z frazeologizmami i przysłowiami. Kraków, 2008, 295 s.
74. Przybylska R. Związki frazeologiczne; Przysłowia. [W:] R. Przybylska. Wstęp do nauki o języku polskim. Podręcznik dla szkół wyższych. Kraków, 2003. S. 175-179.
75. Skorupka S. Słownik frazeologiczny języka polskiego, t. 1, Warszawa 1967, s. 6-8
76. Skorupka S. Stan i perspektywy rozwoju frazeologii porównawczej w Polsce, w: M. Basaj, D. Rytel, red., Z problemów frazeologii polskiej i słowiańskiej, t. II, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź, 1985, s. 7–15.
77. Skorupka Stanisław Pojmowanie frazeologii w historii leksykografii polskiej, w: M. Basaj, D. Rytel, red., Z problemów frazeologii polskiej i słowiańskiej, t. IV, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź, 1988, s. 7–14.
78. Synowiec H.: Z badań nad frazeologią...; Eadem: Rozumienie znaczenia związków frazeologicznych w szkole. W: Wybrane zagadnienia edukacji polonistycznej. Red. H. Kurczab, U. Kopeć, E. Kozłowska. Rzeszów 2002, s. 179—190; J. Koczela: Znajomość frazeologizmów u absolwentów szkoły podstawowej. „Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego”. T. 17. Red. H. Synowiec. Katowice, 2004. s.68-74
79. Węgrzynek K. Związki frazeologiczne w Wielkim słowniku języka polskiego. [W:] Nowe studia leksykograficzne. Red. P. Żmigrodzki i R. Przybylska. Kraków, 2007. S.87-100.
80. Wielki Słownik Frazeologiczny Języka Polskiego URL: <https://www.frazeologia.pl/frazeologia/frazy.php?s=cotojest>
81. Żmigrodzki P. Pojęcie związku frazeologicznego wobec ustaleń teoretycznych współczesnego językoznawstwa; Słowniki frazeologiczne. [W:] P. Żmigrodzki. Wprowadzenie do leksykografii polskiej. Katowice, 2003. S. 100-103; S.187-192.

82. Żmigrodzki, P. (Ed.). Wielki słownik języka polskiego [WSJP]:
<https://www.wsjp.pl/>
83. Müldner-Nieckowski P. Frazeologia poszerzona, Warszawa 2007, s. 209-211
84. Müldner-Nieckowski P. Wielki słownik fezeologiczny języka polskiego,
Warszawa, 2003, s. 16-18